UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianul 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 24
SAMBATA 8 Iunie 1940
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Artă poetică

Vis curat şi ne'nceput
Sub pleoape vechi de lut

Cum să mi te fac să-l simţi
In cuvinte fără zimţi?

Cum să mi te-opresc din mers
Cu momeala unui vers,

Legănând într'un oftat
Clipa scumpă cât un leat?

Cum să-ţi suflu peste-argilă
Vânt cu suflet de zambilă,

Ca să-ţi cânte în ureche
Dorul nou şi jalea veche, —

Dorul, fragedă durere,
Jalea dulce ca o miere?

Hai mai bine, fără carte,
Să 'ntrebăm în altă parte

De-o fărâmă de dulceaţă
Pentru serile din viaţă,

Şi-om citi, cu ochii grei,
Vers de aur, scris de Zei:

Harta vinelor albastre
De pe sânul dragii noastre;

La răscrucea depărtării
Indărătnicia mării;

Sau, în ţintirim cuminte,
Simetria de morminte.

N. I. HERESCU

Reculegere de Ziua cărţii

In cuvântarea ţinută Marţi, la inaugurarea „Lunei cărţii", d. ministru al educaţiei naţionale a spus, între altele:

„Desigur anul care s'a scurs, a fost cu totul neprielnic pentru studiu şi pentru scriere. Ştiinţa şi creaţiunea au nevoe de linişte, de continuitate în muncă, de absorbirea totală a energiei în procesul de cercetare şi creaţie. Acestea ne-au lipsit, căci vălmăşagul, care a cuprins lumea, a trezit îngrijorare şi la noi. De aceia preocupările ştiinţifice şi literare înalte au fost mult împiedecate de grija zilelor, pe care le trăim. Cu toate acestea spiritul nu poate fi înăbuşit. Oricât ar fi de grele şi nepotrivite împrejurările exterioare, spiritul îşi făureşte totuşi armele sale, pe care nimeni şi nimic nu le poate desfiinţa. In forme diferite, fie de poezie, fie de migăloasă cercetare ştiinţifică, sufletul omenesc îşi exteriorizează aspiraţiunile sale, exprimă tot ceea ce îl agită şi-l frământă în orice timp. Din cauza aceasta în literatura fiecărei epoci se oglindeşte starea societăţii de atunci şi năzuinţele ei".

D. ministru al educaţiei afirmă aşa dar condiţia spiritului de a nu putea fi „înăbuşit" în nici o împrejurare neprielnică. Pentru scriitori este un cuvânt de îmbărbătare. La această îmbărbătare la activitatea spirituală, a adus d. N. I. Herescu, preşedintele Societăţii scriitorilor români, în cuvântarea ţinută la aceeaş solemnitate, însuşi sprijinul cuvântului regal, amintind următoarele vorbe spuse de Majestatea Sa: „Noi nu credem că viaţa are o singură latură, că numai partea materială este aceia care domină".

„Acest gând al Majestăţii Sale, — a spus d. N. I. Herescu în numele scriitorilor, — trăeşte în cugetul nostru, ne îndeamnă şi ne susţine...". Vremile sunt grele, desigur. Dar spiritul îşi are viaţa sa ce nu se înăbuşă. Când ne spune acest adevăr, Suveranul ţării ne îndeamnă pe noi, scriitorii, să ne facem datoria în domeniul rezervat nouă. Astfel trebue să înţelegem popasul de „Ziua cărţii", care anul acesta s'a făcut odată cu sărbătorirea celor zece ani de domnie. Noi scriitorii participăm la sărbătorirea deceniului regal mulţumind pentru înalta protecţie arătată cărţii, şi cerând Proniei alte multe decenii, pentru împlinirea prin cultura ocrotită, a unei epoci literare de aur. Că vom isbândi, sub protecţia Voevodului culturii, noi nu ne vom îndoi, iar temeiul credinţei noastre a fost neted exprimat în cuvintele preşedintelui scriitorilor, d. N. I. Herescu:

„Faptul însuşi de a sărbători cartea şi anul acesta, în mijlocul unor vremi aşa de întunecate, apare pentru scriitori ca o victorie a spiritului. Noi credem în spirit, şi suntem siguri că spiritul sfârşeşte întotdeauna prin a se ridica deasupra furtunilor materiale".

A fi simplu

de CONSTANTIN NOICA

Toată lumea cunoaşte Mioriţa; numai Blaga a înţeles *mioriticul*. A citit pe Frobenius şi pe Spengler, s'a răfuit cu filosofia culturii, a rătăcit prin lumile fabuloase ale Apusului — şi a înţeles lucrul acesta simplu, care-i stătea la îndemână, care ne stătea tuturor la îndemână: spaţiul ondulat al unei vieţi spirituale caracteristice.

Blaga poate să aibă sau să nu aibă dreptate: lecţia lui e plină de tâlc. Aşa rătăceşti înainte de-a te întoarce la ale tale. N'ai ce face: ele nu sunt cu adevărat comorile tale până ce nu le-ai părăsit de-abinelea. Câteodată te cuprinde spaima că n'ai să le regăseşti, — şi nici nu le regăseşti. Dar în totdeauna când te înstăpâneşti cu adevărat în ele simţi că n'o puteai face decât printr'un ocol. — care e cultura însăşi.

Cum poate fi simplitatea, atunci, o constantă culturală? La o expresie simplă *sfârşeşti*, la un sobru echilibru de gândire *ajungi*, — în niciun caz nu operezi cu una sau cu celălalt. E cea mai absurdă dintre acuzaţiile pe care le aruncă tinerilor bătrânii câte unei culturi (şi câţi bătrâni ori îmbătrâniţi nu numără cultura noastră!), aceea că, pe toate planurile, tinerii nu vor să se poarte ca toată lumea.

„De ce nu vorbiţi ca toată lumea?" îşi aude poetul ori filosoful. Dar idealul oricărui creator nu e să vorbească aşa cum vorbeşte lumea, ci dimpotrivă, să facă lumea să vorbească aşa cum vorbeşte el. Dela cutare pictor englez încoace, s'a putut spune că lumea a început să „vadă' amurgul. După Kant, gânditorii vorbesc de „transcendent" şi „transcendental" aşa cum a vroit Kant. Iar chipurile oamenilor nu-ţi par mai alungite, pentrucă aşa le-a vroit El Greco, sau dragostea lor mai aproape de moarte, fiindcă aşa a slăvit Wagner pe Isolda?

Există două feluri de-a fi simplu, — iar cei cari te 'ndeamnă la simplitate nu vor să le deosebească; există o simplitate a tuturor şi una a fiecăruia. Când ţi se spune să gândeşti ca toată lumea, să scrii ca toată lumea, să vezi ca toată lumea, ţi se cere să-ţi condamni singur vieaţa spirituală. Când însă ţi se cere să ajungi la expresia ei simplă, atunci eşti îndemnat să ţi-o desăvârşeşti. Căci fiecare împlinire creatoare şi spirituală atinge un termen simplu. Dar unul *propriu* vieţii spirituale care se împlineşte.

Sunt puţine lucruri atât de simple ca un „Andante" de Mozart. Cine însă nu surprinde cât de lucrat e întreg materialul care susţine tema simplă a „andantelui", cine nu vede câtă renunţare şi câtă purificare stă în simplitatea de acolo, înţelege superficialul dar nu adâncul lucrului. Aşa, mozartian, întru simplitate şi angelism, ar vroi să sfârşească orice creator. Pentrucă însă nu-i e dată frământarea şi cunoaşterea unui Mozart, nu-i va fi dată nici simplitatea lui finală.

A fi simplu reprezintă deci o savantă întoarcere la nevinovăţie. „Toată istoria omenească — scria într'un rând Eugenio d'Ors — poate fi concepută ca un itinerariu penibil, dela nevinovăţia care ignoră (Paradisul) la nevinovăţia care ştie". Cât de mult trebue să ştii ca să poţi fi din nou nevinovat!

Dar simplitatea, care e de cele mai multe ori o cucerire, este uneori — ca pentru multe din mo-

(Urmare în pag. 4-a)

LILI PANCU — Salonul oficial — Reverie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sonetistul Gh. A. Cuza

de I. GR. PERIEŢEANU

A apărut, de curând, în editura **Cugetarea**, un impresionant volum, intitulat **Sonete**, al d-lui **Gh. A. Cuza**, care a reţinut îndeosebi atenţiunea amatorilor de poezie.

Volumul cuprinde cinci cicluri de sonete: **Pastele, Varia, Lui Eros, Chipuri** şi **La Umbra Altarului**, vădind, toate, preocuparea de continuitate poetică, a autorului, în literatura autohtonă, şi vasta gamă a inspiraţiei sale, care susţine, cu o neîntrecută vigoare, arta şi ideologia naţională.

Datorăm, d-lui Gh. A. Cuza, fericita reactualizare a pastelului românesc, care, dela Aleasandri încoace, prin atâtea strălucite talente, a îmbogăţit domeniul poemei noastre descriptive.

Sonetul liminar, al primului ciclu, **Miez de Noapte**, mi se pare şi cel mai reuşit. Pentru calităţile lui superlative, de fond şi formă, îmi îngădui să-l citez, în întregime:

**De mult au adormit la târlă bacii
Şi focu-i stins în ţarcul vechii stâne;
Pe la răscruci şi jghiaburi de fântâne
Mai tăinuesc în adieri, copacii.**

**Privighetori au prins să se îngâne,
Se ofilesc de gânduri grele macii,
Suspinul ierbii-l cântă pitpalacii
Neprihănitei stelelor stăpâne.**

**Zâmbind tăcut din horbota de nouri,
Peste câmpie se apleacă luna
S'adune'n poala cerului ecouri.**

**In noaptea asta cum n'a fost niciuna
De visuri plină şi tihnită vrajă,
Durerea'n noi stă singură de strajă.**

Câmpul înverzit, florile, păsările, cerul, se adună, simfonic, în peisajul acestui colţ de ţară veche, să ne redea parcă un moment unic în desăvârşirea procesului

(Urmare în pag. 6-a)

Liviu Rebreanu şi Ion

de COSTIN I. MURGESCU

Intrarea lui Liviu Rebreanu sub cupola Academiei Române n'a fost atât o surpriză, cât o bucurie a tuturor celor care au îndrăgit cartea românească. O surpriză ar fi fost numai dacă nu s'ar fi creat un loc anume pentru Liviu Rebreanu. Pentrucă el nu avea cui succede; el e începutul romanului românesc şi e bine că printre atâtea banalităţi care îşi găsesc loc în circuitul vieţii noastre literare, a pătruns şi acest adevăr.

Iubitorii de simetrii literare ar putea compara pe Rebreanu cu Eminescu şi n'ar greşi deloc. Unul a creat lirica română, celălalt epicul românesc. Apariţia amândorora reprezintă nu o treaptă în plus urcată de cultura română, ci un salt şi-un început; şi apariţia le este tot atât de nejustificată şi de ilogică amândorora, pusă în faţa a tot ceeace se scrisese până atunci. Paralelismul ar putea merge mai departe prin afirmaţia, ce se deduce din rândurile de mai sus, că asemeni unor cataclisme, Eminescu şi Rebreanu au desfiinţat tot ce se scrisese până atunci în genul lor... Alecsandri n'a fost superficial până la apariţia lui Eminescu, aşa cum „Semănătorismul" a putut trăi numai până la apariţia lui „Ion" al lui Rebreanu.

Cu „Ion" de altfel îşi începe cariera literară d. Rebreanu; Golanii, Calvarul, sunt antecedente modeste, mărturisind mai curând schiţe, ciorne pentru lucrările viitoare, aşa cum Catastrofa, cea mai bună din nuvelele sale de debut nu este decât palida vestire a profunzimilor psihologice din Pădurea Spânzuraţilor.

Ion, s'a afirmat de atâtea ori, este romanul gliei româneşti, uitându-se că „prea românesc nu e universal" cum scria un critic, dar mai ales neglijându-se faptul că, pornit din realităţi şi depe ogoarele româneşti, Ion se ridică până la a deveni un „personagiu-mit", singurul pe care îl are literatura română afirmă d. Mircea Eliade. De altfel, din toată opera sa, Ion este cel care poate fi mai uşor rupt de realităţile româneşti; nu vreau să spun prin aceasta că e mai puţin românesc decât „Răscoala" sau „Ciuleandra" sau „Pădurea Spânzuraţilor", dar în timp ce acestea din urmă sunt strâns ancorate în realităţile istorice şi etnice ale românismului, Ion depăşeşte toate aceste realităţi pentru a deveni un mit, un simbol: „glasul pământului"; al pământului românesc în primul rând, desigur; dar al *pământului* de pretutindeni tot atât de bine.

Deaceea poate, pe Ion, în alte chipuri, îl vom putea regăsi multiplicat la infinit în mulţimile şi satele pe care Liviu Rebreanu le stăpâneşte cum poate nimeni în literatura contemporană nu le-a stăpânit. Ion i-a înlesnit lui Liviu Rebreanu nu numai creaţia unui *„mare"* roman-epic, ci i-a deschis calea către romanul social, aşa cum într'un fel oarecare „Răscoala" a pregătit drumul „Gorilei".

De altfel, numai în sensul acesta: universal-uman, ca să folosim un termen consacrat, Ion rămâne romanul de frunte al domnului Rebreanu; darnic cu bogăţiile sale, d-sa n'a înţeles să creieze romanul românesc într'o singură direcţie. Ion, — forţa pur epică, Pădurea Spânzuraţilor — romanul psihologic şi Răscoala — romanul social; Liviu Rebreanu a creiat nu numai trei opere şi cu ele romanul nostru, ci şi cele trei direcţii ale sale.

...Şi toate trei, pornite din casa şi viaţa ţăranului român.

Deaceea dacă noi am afirmat la începutul acestor rânduri că Liviu Rebreanu n'avea cui succede la Academie, am greşit; d-sa a avut din nou viziunea clară când a mărturisit că pe unul din scaunele Academiei stă „strămoşul nostru al tuturor" ţăranul român, pe care el vine să-l reprezinte.

Făcând „Lauda ţăranului" nostru, d-sa a îndeplinit nu numai o formalitate, ci a făcut şi o impresionantă mărturisire de credinţă, care dacă nu explică, cel puţin justifică opera sa.

O mărturisire impresionantă la care s'ar putea răspunde cu un citat din replica pe care în ziua de 24 Aprilie 1684 abatele de la Chambre o dădea discursului de recepţie al noului academician La Fontaine:

„Gândiţi-vă că aceste cuvinte, pe care le-aţi pronunţat, vor fi înscrise în registrele noastre; cu cât aţi căutat să fie mai alese şi mai potrivite, cu atât vă vor condamna mai mult într'o zi, dacă acţiunile D-vs. le va contrazice".

Dar ameninţarea ni se pare inutilă. Pentrucă Liviu Rebreanu nu va putea trăda niciodată pe ţăranul român, pe strămoşul nostru, căruia el primul i-a dat nimbul eternităţii literare şi-al gloriei universale.

Prof. Al. Marcu la Academie

de LADMISS ANDREESCU

Incă o recunoaştere a meritelor unei tinereţi creatoare vine din partea Academiei Române. D. profesor de la Universitatea din Bucureşti Al. Marcu, animatorul şi susţinătorul unor elevate relaţii culturale între Italia romană şi sora ei mai mică dela gurile Dunării, a fost proclamat, în şedinţa din 31 Mai 1940, membru corespondent al celui mai înalt for de cultură românească.

Această cinstire a unei neistovite munci, venită după cealaltă nu de mult cinstire cu aspect european a scriitorului Al. Marcu, când acesta a primit marele prepremiu literar San Remo oferit de Italia scriitorului strein care s'a ocupat, în operele lui, mai intens, de răspândirea culturii latine dincoace de graniţele peninsulei italice pune, prin acordarea ei, cununa recunoaşterii unei tinereţi luptătoare *şi deopotrivă* creatoare.

Profesorul Al. Marcu este un creator *prin valoarea estetică a operelor sale şi este* un luptător *prin truda de fiece zi ce a pus fie la catedră, fie în scris, fie conferenţiind, întru cunoaşterea deopotrivă, a literaturii şi artei italiene la noi şi a literaturii şi artei noastre în Italia nouă.*

Dacă ar fi să amintim numai munca de a transpune în româneşte „Divina Comedie", muncă pe care orice înţelegător şi-o poate închipui uriaşe şi tot ar fi destul pentru a accentua meritele acestui neobosit şi dârz plinitor pe ogorul culturii italo-române. Dar noi nu putem uita studiile literare şi artistice ale acestui scriitor şi om de ales gust, asupra literaturei şi artei italiene din cinquecento, din trecento, din vremurile prefasciste şi, desigur, din timpul nostru rezervat gloriei unei Italii revitalizată de energia spiritului musolinian.

Italia culturală, această Italie prezentă în timp prin creaţiile ei de perpetuă valoare, este cunoscută în România, datorită în mare măsură, talentului şi muncii profesorului şi scriitorului Al. Marcu.

Dar şi reversul acestei neobosite activităţi nu e mai prejos.

Primul traducător de după răsboiu al scriitorilor români, Al. Marcu dă la iveală, încă din 1922, într'o înfăţişare antologică, bucăţi alese din marii noştri prozatori Emil Gârleanu, Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, etc... D-sa este primul care face cunoscut în Italia pe d. Liviu Rebreanu, traducând nuvele şi fragmente din romanele marelui nostru epic. Pe lângă aceasta, scrie intens articole în sumedenie de ziare şi reviste italiene despre România, arta şi literatura ei; dar mai ales această activitate propagandistică se manifestă în revista „Il Frontespizio" *şi în* „Giornale *di* politica e di letteratura" *din Roma, unde profesorul român este cotat ca unul din cei mai de seamă colaboratori.*

In numeroasele-i călătorii dealungul peninsulei romane, profesorul Al. Marcu, a conferenţiat cu căldură şi verb convingător despre Patria sa şi despre cultura Ei. La şcoala română din Roma, la Universitatea Cetăţii Eterne, la Florenţa, la San Remo, profesorul Al. Marcu este crainicul unei culturi latine despre care nu se ştia prea multe lucruri în ţara cezarilor şi a leagănului nostru.

Aceasta ar fi, cu totul pe scurt, activitatea literară şi culturală a celui ce azi păşeşte pe treptele Academiei Române, chemat acolo să reprezinte tinereţea românească şi înfloritoarele ei ţeluri estetice.

CRONICA LITERARĂ

Liviu Rebreanu: „Amândoi", roman, Ed. „Socec", 1940

In ce ne privește, mărturisim că nu ne preocupă dacă, în „Amândoi", d. Rebreanu a voit să scrie un roman polițist și în ce măsură au dreptate cei care au pus în circulație formula „cărții divertisment".

Vom privi opera în sine, și vom socoti că rostul ei este de a pune problema răului și a păcatului. Cum însă nu reiese limpede că tocmai aceasta a intenționat autorul, vom admite ca o ipoteză, punctul nostru de vedere, lăsând altora interpretarea „polițistă". Așa dar, ni se pare că „Amândoi" tratează problema răului, sub aspect uman, adică răul în act, păcatul. In speță, e vorba de o dublă crimă, săvârșită de servitoarea Solomia, victimele fiind soții Ilarie și Mița Dăniloiu, bătrâni cămătari bogați din Pitești. O frază din mărturisirea ucigașei, edifică definitiv asupra mobilului omorului, în cât supoziția că avem deaface cu un caz de patologie criminală, este exclusă. Intrebată de judecător, dacă a avut complici, Solomia răspunde cu adâncă simplitate: „Ce să-mi ajute?... Par'că am știut eu, când m'am dus, ce are să se întâmple? Dacă aș fi știut, m'aș fi dus eu să omor oameni?" (pag. 272). Solomia vrea să spue că nenorocirea s'a produs fără participarea voinței libere, și declarația ei naturală proclamă existența în sine a răului. Ca și binele, răul *este*.

Intr'o dimineață, fata a mers la bătrânii Dăniloiu, cu totul din alte motive, — trimeasă anume să ducă o pâine, — iar rezultatul a fost dubla moarte de om: *amândoi* bătrânii au fost uciși.

Partea de neprevăzut a faptei o așează pe Solomia *deasupra* sau *alături* de actul consumat, așa fel încât ea ne apare numai ca un receptacol al răului, și nu ca agent direct al lui, Răul era înainte și el s'a întrupat prin biata țărancă. In acest înțeles se adâncește un alt răspuns al ei, la întrebarea repetată a magistratului, dacă nu s'a amestecat la crimă și Ciufu, alt servitor bănuit: „Nu știu ce-au făcut alții! Imi ajunge păcatul meu". (pag.....)

Ea este receptacol al răului, și într'adevăr, nu poate ști în ce măsură răul a coborât și la alții. Ei îi ajunge atât cât s'a coborît la ea, spre a o pierde. Sub alt unghiu al interpretării, reiese din vorbele ei, că s'ar gândi cum să scape pe cei implicați eventual, și în acest sens ne amintește versetul evangelic, care îndeamnă să fie căutat binele, și nu răul: „Ajunge zilei răutatea ei". (Matei, VI, 34).

Despre Solomia putem spune că a fost o căutătoare a binelui și în felul acesta înțelegem mai clar realitatea transcendentă a răului. Cum s'a ajuns la crimă? Inaintea acestei întrebări se așează însă alta: cine a fost agentul direct al răului? In oameni și în viața lor comună, răul se produce sub diferite chipuri. Un personaj al cărții d-lui Rebreanu, interesantul Dică Secuianu afirmă despre victima Ilarie Dăniloiu, că este cauza decăderii sale sociale. Nu l-a ajutat să-și îndrepte viața când putea și știa că va săvârși *binele*, acordându-i sprijinul cerut: „Bestia m'a lăsat să mă târăsc în prăpastie, deși mântuirea mea atârna de un singur strop de bunătate!"... Subliniem acest singur *strop de bunătate* care putea mântui viața lui Dică Secuianu. „Nu pot, dom'le Dică, nu pot". (pag. 180). Ilarie Daniloiu era un cămătar temător. Fiindcă Dică Secuianu nu-i inspiră încredere de bun platnic, refuză să-i acorde un împrumut, pentru el neexistând argumentul *stropului de bunătate*. Deși informator în fața justiției, Secuianu încheie: „Am să regret toată viața că nu l-am sugrumat atunci!" (p. 181). Interesant de menționat este că în cartea d-lui Rebreanu întâlnim și alte personagii care regretă că în anumite momente ale vieții, nu l-au ucis pe bătrânul cămătar. Firește, judecătorul de instrucție care colectează aceste mărturisiri, nu are de ce să vadă în ele o *definire* a răului prin crâncenul cămătar, ci el le socoate numai abilități de derutare a cercetărilor, de către presupușii autori ai crimei. El bănuește pe toți care îl urau pe bătrân, afară de Solomia. Asupra ei nu-i cad presupunerile o clipă, poate fiindcă avea intuiția purității ei native. Ea nu ura. Nu s'a gândit să omoare. Totul s'a *întâmplat*, de dincolo de voința liberă, iar singura concluzie este că răul *există* și prin om el devine păcat. Fără a fi fost *rea*, Salomia este o *păcătoasă*. Ca atare, ea nu-și mai găsește locul într'o lume făcută pentru *bine*, și pierdută exclamă din adânc: „O, Doamne, unde să mă mai întorc?" (Pag. 286).

Pe patul închisorii, unde a ajuns după ce a mărturisit de la sine crima, ea își dă seama că o *păcătoasă* nu mai poate *trăi*. E definitiv condamnată. Notăm iarăși ca o dovadă de neparticipare la rău a Solomiei faptul că ea își închipuia că, prin simpla mărturisire a crimei, va fi *iertată*, rămânând foarte surprinsă când, după declarație, este arestată:

„Solomia rămăsese în același loc, de când a intrat. Ca și când s'ar fi crezut de prisos acuma, rosti întrebător:

„Eu pot să plec, domnule judecător?

— „Unde să pleci, Solomie? făcu Dolga batjocoritor. Nu mai pleci de-acuma nicăiri, rămâi aici, la noi". (Pag. 273).

Acum ea înțelege deplin gravitatea celor *întâmplate* și nenorocirea care o va face să exclame: „O, Doamne, unde să mă mai întorc?" Deși fata nu ura pe victime, păcatul ei are totuși un istoric, și putem urmări treptele de *coborîre* ale *răului*.

Fiică de țărani din Argeș, Solomia era servitoare la Spiru Dăniloiu, negustor cu vază din Pitești. In portretul pe care i-l face autorul, surprindem un ciudat amestec de spiritualitate și energie vitală: „Ochii ei mari, albaștri, cu luciri aproape violete, păstrau o expresie blândă, catifelată, învăluitoare. Dealtminteri întreaga-i făptură era plăpândă și fină, în cât nimeni n'ar fi spus că e țărancă... (Pag. 13). Solomia fusese crescută de stăpâna ei, de la 15 ani. Era iubită pentru sinceritatea naturală: „Prefera și primea să fie certată, chiar ocărîtă, decât să încerce a-și ascunde greșeala prin tertipuri sau să se ferească a o ispăși (pag. 81).

In viața Solomiei intervine Lisandru, un șofer „băiat curățel și parcă mai de treabă ca alții de teapa lui"... Acest Lisandru are o conduită care contribue la orientarea într'anumit fel a sufletului Solomiei. Idila începe ca a oricărui șofer cu o servitoare. Solomia îi cedează fără a se gândi la căsătorie. In slujbă la o bancă, după ce aceasta lichidează, Lisandru ar fi urmat să plece la București, să-și găsească de lucru. Părăsirea Solomiei ar fi avut o scuză admisibilă, din moment ce rămăsese fără ocupație. Dar Lisandru nu procedează ca toți de „teapa" lui. Deși șofer calificat, preferă să intre servitor, muncind pe apucate, prin curțile negustorilor din Pitești, decât să-și părăsească iubita. Să se căsătorească nu poate, fiindcă n'are cu ce s'o ție. Speră că vor veni vremuri bune și se vor lua. Intâmplarea Solomiei cu Lisandru constitue în cartea d-lui Rebreanu o simetrie cu cealaltă întâmplare, a lui Dică Secuianu cu Ilarie Dăniloiu. Cedând fără a fi măritată, Solomia s'a aflat, la un moment dat, într'un impas greu al vieții. Dar Lisandru a dovedit că are *stropul de bunătate* necesar ca să-i mântuiască viața, ceeace nu s'a văzut la bătrânul Ilarie. Ideia că i-a fost mântuită viața prin *bunătatea* lui Lisandru, se adâncește extraordinar în sufletul Solomiei, și o umple cu o ciudată putere a iubirii, la care contribuie, spre a o mări și sensualismul ei de țărancă: „Il iubise până atunci cum poate să iubească o fată de optsprezece ani, dar pe urmă, după ce a văzut că Lisandru nu se desparte de ea, nici chiar de dragul viitorului său, iubirea ei s'a transformat într'un amestec straniu de devotament, spirit de jertfă și admirație oarbă, care, frământat cu sensualismul ei primitiv și sfios, a pus stăpânire pe înseși rădăcinile ființei ei". (pag. 82). Curând după ce a cunoscut binele sub forma iubirii credincioase, Solomia cunoaște și *răul*, sub forma sa pură, necauzat de voința omenească: Lisandru se îmbolnăvește: „Iarna următoare, lucrând odată, afară, în ger, la o reparație de automobil particular, a răcit" (p. 83). Bolnav, omul care-i arătase *stropul de bunătate* necesar ca să-i salveze viața, va trebui să moară, iar Solomia va face tot ce-i va sta în putință ca să-l scape. „Pentru aceasta și-a cheltuit toate economiile ce le făcuse la d-na Dăniloiu, pe urmă toată simbria ce-o primea..." Vin apoi datoriile. Spre a-l îngriji mai bine, îl convinge să se căsătorească luând ea asupră-și și întreținerea până se va face sănătos. Medicul recomandă aer. Il duce la părinții ei, în sat, și-l așează acolo într'un pat, să zacă, până va trece boala: cu mentalitatea țărănească, ca are superstiția examenului medical și a medicamentelor. Își închipuie că se va însănătoși complet, dacă va fi „pus la raze". Vizitele la doctor costă mult. Fata păstra salba dată de acasă, de la maică-sa, de a cărei existență știe însă și stăpână-sa și-o păzește să n'o piardă. După epuizarea economiilor și a avansurilor din leafă, Solomia recurge la salbă. Maică-si îi va spune că a dat-o stăpâne-si s'o păstreze, iar acesteia, care va observa că n'o mai poartă, îi va lămuri că a lăsat-o la țară... Solomia nu vinde însă salba, ci o duce la coana Mița, soția lui Ilarie Dăniloiu, cămătarul. Și coana Mița se ocupa cu cămătării cu aceeaș pricepere ca și bărbatu-său; nu împrumuta bani de cât pe gajuri de valoare și nu restituia nimic fără totală răscumpărare. Continuând simetria cu Dică Secuianu, ceea ce acestuia i se întâmplase cu Ilarie Dăniloiu, i se întâmplă Solomiei, cu coana Mița. Fetei îi e dat să vadă că-i lipsește coanei Mița *singurul strop de bunătate* capabil să-i mântuiască viața. Cu un an în urmă, îi amanetase salba pe o sumă ridiculă, față de valoarea galbenilor. Lisandru se află pe moarte, dar Solomia *crede* că-l va salva dacă îl va arăta la „raze". De unde să mai ia bani? Se gândește, în desperarea ei, să se ducă la coana Mița s'o roage să-i înapoieze salba, oprindu-și din ea galbenii corespunzători banilor datorați: „Cum eram amărîtă cu bietul Lisandru, gata să moară dacă nu l-oiu duce la raze, m'am gândit să mă mai duc la coana Mița, să-i cad în genunchi și să-i sărut mâinile ca să-mi mai împrumute cinci sute, ori dacă nu vrea, să-și oprească un bănuț de aur pentru datorie și să-mi dea salba înapoi ca să o mai amanetez undeva ori să vând încă un galben și să fac rost de plata doctorului și a farmaciei... (pag. 259). Crima s'a produs în ziua când Lisandru fusese adus de acasă, în agonie ca să fie arătat la „raze". Vizita Solomiei la coana Mița a fost întâmplătoare. Fusese trimeasă cu treaba amintită, pentrucă bătrânii trăiau singuri, fără slujnică. S'a gândit să profite și să ceară salba. Deaceia, după ce a împlinit lucrul pentru care a fost trimeasă, ezită să plece. Bătrâna vrea s'o expedieze: „Acu hai, du-te acasă, că și Vasilica o fi având nevoie de tine". „Mă duc, zic, dar întâi dă-mi salba". Zice cocoana: „Bani ai?" „Am", zic, și-i arăt portofelul plin. Dar banii era rest de la piață ai stăpânei mele. „Bine, zice dumneaei și se șterge pe mâini și trece dincolo... A venit înapoi cu o ulcică de pământ, a scos un șomoiag de jurnale dintr'ânsa și apoi a răsturnat pe masă salba mea cu treisprezece bănuți de aur... Coana Mița a început să facă socoteala dobânzilor, câte un pol pe lună, dar ținea mâna pe salbă ca nu cumva să mă apropii de ea. Atunci i-am spus cum a venit Lisandru pe moarte și am rugat-o să-mi mai împrumute cinci sute, că salba face și cinci mii. S'a supărat însă și m'a ocărît că umblu cu șiretlicuri. Nu m'am înfricoșat și am rugat să ia un galben pentru datorie, ca să fie plătită, iar salba să mi-o dea înapoi ca să-mi fac rost de la altcineva, dacă dumneaei nu vrea să mă ajute. Mai rău s'a supărat și a pus iar în oală salba... „Coană Mițo, zic atunci fără nădejde, eu nu plec de aici fără salbă. Că nu-mi poți d-ta ține salba întreagă, dacă eu vreau să te plătesc cu un ban de aur!"

Nu știu ce-mi venise, dar parcă vedeam roșu. „Așa? strigă dumneaei mânioasă. De astea îmi ești va să zică?... Să ieși afară, hoațo, hoațo!... Afară... „Nu ies fără salbă, zic eu mai dârzu. Dumneaei s'a și repezit atunci și m'a luat de mână să mă împingă pe ușă afară. Simțeam că m'am făcut și de rușine, că mă crede hoață, și trebue să mă întorc cu mâna goală la Lisandru. M'a cuprins mânia și am răcnit: „De ce pui mâna pe mine cocoană? De ce nu-mi dai salba?" Și am împins-o spre albia de rufe. S'a împiedicat și a căzut și s'a lovit cu capul de dunga scaunului. Atunci eu m'am repezit la oala cu salba, am smuls șomoiagul și l-am aruncat sub masă. Dar cocoana s'a sculat repede și s'a apropiat să-mi ia oala din mână... Apoi, așa, din una în alta, am omorît-o". (pag. 264). Povestind astfel, în fața judecătorului de instrucție, Solomia crede că a spus esențialul, deoarece *omorul* a venit „așa, din una în alta". La insistențele magistratului, trebue să precizeze și din descrierea ce urmează, reținem explicația: „Am împins-o cu cotul, de nu s'a putut apropia de mine. Atunci, dumneaei s'a uitat împrejur să puie mâna pe ceva ca să mă lovească. Mi-a fulgerat prin gând că are să mă omoare și că nu trebue să mă las să mă omoare... (pag. 265). Pentruce a simțit Solomia că nu trebue să se lase să fie omorîtă? Poate instinctul natural al vieții, dar poate și gândul la Lixandru, care aștepta să fie dus la „raze". Aceeaș teamă de a nu fi ca omorîtă, a silit-o să comită și al doilea omor, la câteva minute după primul: ...„Pe urmă toate au venit din mai rău în mai rău, până la capăt. Că tocmai când isprăvisem și mă ridicai să plec, să nu dea domnul aici și să mă omoare, aud niște bătăi în ușa bucătăriei. „Hai, Mițo, deschide!" Era glasul domnului Ilarie de-afară". (pag. 267).

De o importanță hotărîtoare în cartea d-lui Rebreanu este faptul *reconstituirii* crimei. In ființa ei naivă, Solomia își închipuise că simpla mărturisire a crimei produce și ispășirea ei. Se spovedise ca de o nenorocire ce i se abătuse peste viață. Mai ales că, cu toată „arătarea la raze" și cu toate medicamentele cumpărate cu prețul a doi galbeni din salba smulsă dela coana Mița prin mijloacele povestite, Lisandru tot nu s'a vindecat, și l-a îngropat după câteva zile. Totul fusese în zadar.

Solomia venise singură să mărturisească, mai mult ca să vadă și altcineva *cât de zadarnic fusese totul*. Pentru ce n'a slujit la nimic jertfa? In sufletul ei, *nenorocirea* fusese o jertfă prin care nădăjduia să răscumpere viața unui om. Jertfa ei n'a fost primită și Lisandru a murit.

Incetul cu încetul își dă seama apoi că jertfa a fost *crimă*. Adâncimea răului o înțelege deplin când magistratul o anunță că trebuia să meargă din nou în casa crimei, ca să arate cum i-a omorît pe *amândoi*... Dacă făptuirea fusese *nenorocire*, reconstituirea va fi cu adevărat crimă, fiindcă o va face, oarecum, cu voință; va fi ca și când îi va omorî a doua oară, și de data aceasta în mod vinovat. Să scape de această a *doua* omorîre a bătrânilor este cu neputință, din moment ce ea se afla aici, închisă, și va trebui să execute ordinul judecătorului. Acum exclamă Solomia, din adânc, disperată: „O, doamne, unde să mă mai întorc?"... și fiindcă nu era unde să se mai *întoarcă* se sinucide, înfigându-și în inimă un ac de păr.

Pornind dela ipoteza că autorul a urmărit să trateze problema răului, prezentarea noastră s'a desfășurat în acest sens. Am examinat dialectica păcatului și am putea afirma, de pildă, că răul se află acolo unde lipsește *singurul strop de bunătate* în stare să salveze o viață. Dacă bătrâna cămătăreasă se înduioșa de soarta Solomiei, *păcatul* nu se producea, desigur.

Solomia a descoperit *răul*, în Mița Dăniloiu, în momentul când ea aștepta să descopere binele. La fel descoperise Dică Secuianu *răul* în Ilarie Dăniloiu. Dică Secuianu nu a *provocat* însă acest rău descoperit, el s'a abținut, ceeace nu a făcut Solomia. Ea a fost ispitită. Dialectica păcatului se înfățișează aici foarte curioasă. Bătrânii cămătari reprezentau numai răul, pentrucă ei *refuzau* să facă binele, dar ei nu erau *păcătoși*, fiindcă nu săvârșeau răul, ci doar se abțineau de la bine. Solomia reprezintă *binele*, în schimb deși voește să facă *binele*, săvârșește răul și devine astfel *păcătoasă*.

Păcatul ar fi deci o provocare a răului. Solomia trebuia să se resemneze cu moartea lui Lisandru, și să nu caute să facă binele *cu orice preț*. Oare în ceruri va fi mântuită? Intrebarea rămâne deschisă, sau mai degrabă înclinăm a crede că o astfel de comparație nu există. Se pare că autorul gândește binele, ca și răul, ca două forțe egale, ce își împart deopotrivă viața. Un om poate fi rău, și altul bun, dar cel bun nu are dreptul să se amestece în viața celui rău. Când el se amestecă, ispitind răul, naște păcatul. O observație a judecătorului instructor făcută asupra Solomiei, în vreme ce aceasta se spovedea, ne îndreptățește să credem că d. Liviu Rebreanu gândește binele și răul, ca puteri independente.

Magistratul privia pe ucigașă: „Solomia i se părea stranie, ca și întâia oară. Figura ei de madonă plânsă avea totuși și ceva sărbezit, ca și când în sufletul ei ar fi stat la pândă, într'un colțișor păstrat cald, un diavol care s'o împingă în prăpastie!" (pag. 261). In sufletul fetei era *diavolul*, ceeace trebue să înțelegem ca o putință de a stârni *răul*, în numele binelui.

Diavolul transformă răul în *păcat*, îl aduce în ființa umană, spre a produce suferința. Bătrânii cămătari erau însuși răul, dar nu sufereau. Solomia este numai *păcătoasă* și sufere. Ea s'a lăsat ispitită de diavol.

E locul acum pentru intervenția doctrinei creștine. D. Liviu Rebreanu își rotunjește gândirea nu folosind un creștinism teologic, spre a închega teoretic o formulă de mângâere, ci smulgând din ființa personagiilor sale exclamații care par a conține esența învățăturii lui Iisus: sentimentul nimicniciei omenești, atotputernicia durerii, smerenia sub povara păcatului. In concluzie, nu se poate spune mai mult decât: „Doamne, iartă-ne, și ne apără de toate păcatele!" Îl rugăm să ne ierte păcatele și să ne ferească de *diavol*, ispită a răului. Nu îl rugăm să suprime răul, ca și când răul ar fi necesar. In orice caz, el este o putere transcendentă, care lucrează în lume, iar omului nu-i rămâne decât voința liberă de a se feri de el, smerindu-se.

CONSTANTIN FANTANERU

Corespondența noastră

ȘTII TU...

Știi tu câți ani își risipiră
Pe drumul ăsta 'nchis parfumul
Acum când lângă noi salcâmul
A prins să-și depene ciorchini?

Prietenii ne știu străini
Și cât mă doare vorba lor
O simt în suflet adevăr
Instrăinatule de mine!

Cuvintele-mi sunt tot mai pline
De sângele pe care tu
In noaptea care-abia trecu
Mi-l strecurași adânc în vine.

Sunt ceasurile vechi bănuți
Cocliți de ploi: metal plăpând
Și tot trec anii imitând
Prohodul celorlalți trecuți.

Eu rătăcesc ca un strigoi
Pe lângă viață: risipita
De alte visuri mă despoi
Si nimănui nu-i sunt iubita.

Ștefania Săvoiu-Stâncă

DESTIN

Mi s'a 'mplântat brăzdarul vieții 'n iniști
De legănări nuntite în rădvane
Ce s'alungau pe drumuri năzdrăvane
De 'nvolburări încercuite 'n liniști.

Mi s'a împânzit gândirea in ariniști
De întrebări bizare și avane
Și nu m'am dumerit atunci că'n van e
Să-ți sângeri steaua prin spiniș de miriști.

Mi-e gândul strop din hăurile mării
Cu ape grele și verzui. Cocoarele
Se topesc sub streșinile zării.
Mi-s dorurile: Flori vechi de cicoare
Ce-și vântură petalele-așteptării
In seri pornite hai-hui de pripoare.

OANA IOAN
Alba Iulia

RUGA SERALA

Fă-mă lotus în glii, sau fă-mă, Doamne,
Copac uitat între pământ și cer;
Frunzișul să mi-l scutere în toamne
Bucium seral și fluier de oier...

Vara — când înfloresc petunii în parcul ce-
[resc —
Să cresc înalt cât tăria, cât veacul să cresc:
Cloșca de aur sau alți ciorchini de sie'e
Seara să-i spânzure 'n crengile mele...

Să simt sub bolta frunzelor, florilor,
Cu fluiere păstorii venind sau plecând;
In crepuscul s'ațipească miei — stele rume-
[gând —
In aurori să-i trezească lucefrii păstorilor...

Toamna, să cadă înapoi în pământ —
Sau în gura strămoșilor —
Fructele coapte,
Turburând liniștea lunii,
In putere de noapte...

ILIODOR VALEA

REINVIERE

Sunt mlada țîșnită din arsul trunchi al țării
Ce-și are 'nfipte rădăcini în huma unei nații.
Sunt ochiul în care am prins jelanic, zdren-
[țăluirea zării
Și-a miticei colibe, din care fug penații.

Pământul plămădit cu o 'utreagă istorie de
[sânge
De duh creștin și os împrăștiat,
Il port pietros în carnea, ce în adâncuri
[strânge
Comori de răzvrătire, în hatul unui leat.

Sfielnic câteodată când oboseala vine
Și sângerarea-mi pare, fără răspuns în gloată
Imi iau de mâini privirea și o port peste
[coline
Impărtășindu-i voia și bogăția toată.

Nu mi se scaldă'n suflet de oier sălbatec
Decât chemarea arsă, a dreptelor trăncteli din
[pești.
In gând curat torc vrednic, fuiorul de tărie,
Un reazăm pentru mine și pentru plaiuri
[creșteri.

. . . . . .

Tu vatră a străbunilor furată
De adamism istoric și de zbor,
Desprinsă către abisuri — de cine ai fost
[purtată?
O clipă rabzi... mă cheamă, strămoșii în sobor
Să-mi depene pe gânduri, toată tristețea lor
Și părăsitele speranțe...

Așteaptă aschia de clipă,
Să ne inunde timpii de pârg și de cules,
Și-ai să privești atunci, cum dur se infiripă
Pe aria carpatică, un treer ne'nțeles
Decât de moartea mea,
Și revenirea'n verde a ramurilor tale...

TOPOR VSEVOLOD

SONET

Azi, părul nu-mi mai cade peste frunte
In plete blonde, lungi și mătăsoase.
Privirile îmi sunt, azi, furioase
Ca un șivoiu barbar pornit din munte.

Eu, pentru toți, am vorbele tăioase.
Când tâmplele de rău îmi sunt cărunte,
Spre bine nu mai caut nicio punte,
Să'ndrept din bruma zilelor rămase.

Dar, mâine, poate 'ntr'un amurg de vară
Incovoiat de-a zilelor povară,
Pe prispa casei din copilărie,

Mai regăsi-voiu stropi de bucurie?
Un glas, adesea, în urechi, îmi sună:
Nici când! Paharu-i plin de mătrăgună!

T. PREDA

ABIA ACUM ÎNȚELEGE

Odinioară, când credeam în minuni
Și plângeam — obosit de atâta umblet,
Imi lăsam acolo o fărâmă de suflet
Și mă rugam pentru voi, prieteni buni.

Ațipeam prin păduri, cu brazii mei
Și țeseam pentru voi toți vise —
Voiam să omor în mine iluziile scrise
Cândva pe un cer presărat cu scântei.

Abia acum înțeleg — de ceață
Au fost toate, și de fum...
Sufletul meu, poate un suflet prea bun,
A dibuit prin fum, ca un orm pe-o piață.

FLORIN LUCESCU

SINGURATATE

Vântul Bărăganului și al Primăverii
Mi-a scuturat azi noapte fereastra și merii,
Mi-a colindat prin toate odăile
Și mi-a stârnit din horn cucuvăile.
De cum s'a făcut dimineață pe-afară
Mi-am desbrăcat sufletul de ascară,
Ca pe o haină veche, și peticită, și colbuită,
Dar care tot se mai cere purtată și cârpită.
Am clătit-o în toate apele vântului, și la coate
I-am pus petece noi, colorate
Cu verde de iarbă, albastru de cer și borangic
[de soare.
După asta i-am umplut buzunarele cu miros
[de floare
Și i-am pus și una la chiotoare.
Numai că, seara, când am venit la culcare,
Mi s'a părut pustiul și mai mare.

B. MARCU

Ultima casă a Poetului

II

de ALEXANDRU MARCU

In ziua de 4 Aprilie 1370 Petrarca nu se găsea la Arquà, ci la Padova, în oraş. Se pregătea, destul de bolnav şi istovit, să înfrunte ostenelile unui nou drum la Roma. Bătrâneţea (avea acum 66 de ani trecuţi), îşi cerea de altă parte toate drepturile.

De aceea, a ţinut să-şi scrie cu mâna sa, în acea zi, testamentul.

Primele dorinţi, după cum se obişnuieşte, priveau felul cum să fie înmormântat: sub semnul umilinţei şi al evlaviei monastice, el, omul atâtor mulţumiri în viaţă. Ştiindu-se mereu dornic de a colinda lumea, s'a gândit la probabilitatea de-a fi surprins de moarte undeva, în locurile unde ştia că-l chemau rosturile politice dela Curţile italiene. In asemenea caz, îşi exprima dorinţa de-a fi înmormântat într'o biserică, în unul din acele oraşe întâmplătoare. „Dar dacă am să mor la Arquà — ţinea să adaoge — unde am un mic loc şi o casă; şi dacă mi-o ajuta Dumnezeu (ceeace doresc foarte mult) să pot face acolo un mic paradis întru cinstea Prea Fericitei Fecioare Maria, aleg să fiu în atare loc îngropat".

După aceea, cu liniştea sufletească a celui mulţumit de semeni şi împăcat cu sine întru gândul morţii, însemna ce anume să se împartă din avere la biserici, rude, săraci şi prieteni: o bucată de pământ, sau două sute de bani de aur Catedralei din Padova; alţii douăzeci de galbeni bisericii unde avea să fie înmormântat; alţii, călugărilor cerşetori; prietenilor tot felul de daruri mărunte; o icoană zugrăvită de mâna lui Giotto Seniorului prieten Francesco da Carrara; ştergerea datoriilor altui cunoscut; caii, unor prieteni din Padova; cartea de rugăciuni, unui preot; lui Giovanni Boccaccio 50 de florini de aur florentini, ca să-şi cumpere cu ei o haină groasă de iarnă, „când stă noaptea şi lucrează"; o vioară unuia din Ferrara; bani să-şi cumpere inel altui cunoscut prieten; câte ceva servitorilor. Toate aceste atenţii însumau de fapt jumătatea averii pe care-o lăsa după moarte Petrarca. Astfel că în acelaş testament dispunea ca jumătatea cealaltă să se împartă între un ginere prea iubit, de care nu se mai despărţise în ultimii ani nici la Veneţia, nici la Padova, nici la Arquà şi un frate călugăr.

*

Coborînd astăzi dela Bologna spre Ferrara şi apoi spre Colinele Euganee, afli din ce în ce pământul Romagniei apeninice topit, poate cu milenii în urmă, sub revărsările din Delta Padului, între Veneţia, Ravenna, Adria şi Polesine. De aceea vegetaţia este aici moale, cu scoarţa lucioasă şi albă ca fundurile acestor mlaştini uscate. Se văd mai ales plopii. Domină frunzele, nu trunchiul. Chiparoşii par semănaţi anume, de frumuseţe, din loc în loc. Măslinii se confundă cu răchitele de curând tunse. Vârfurile cele mai ridicate peste coroanele lor suprapuse în zare, sunt campanilele ca în Veneto, ascuţite, subţiri, înalte, înalte: şi plopii, înalţi unii cât ele, tăiaţi de frunze până spre vârf, cu o tufă de frunze, rotunde ca un buchet, lăsat în vârf anume.

Casele ţăranilor dintre lanuri par mai recente, făcute după retragerea apelor deluviale. Intre una şi alta, patru şiruri drepte de copaci înlănţuiţi în braţele întinse de viţă, închid jurimprejur un lan cu semănături. Lanurile sunt astfel atâtea, câtă e desimea şi hărnicia oamenilor din partea locului.

Totul este orânduit şi simetric pe faţa pământului. Insă vârfurile de plopi cu buchetul de frunze pe sus, dau priveliştii o notă de foarte romanţioasă fantezie, pe fondul de cer alb-albastru, rămas parcă aşa, decolorat, de pe vremea când se răsfrângea în faţa apelor neadânci ale acestor străvechi palude: de când s'a deschis, după Facere, asupra lor.

Culoarea aceasta ştearsă învăluie şi casele galbene-şters dintre lanuri, cu olanele la fel. Arăturile recente, care au scos iarăş din adânc pământul nisipos ca fundurile de ape, întăresc odată mai mult impresia.

Măslinii, iarăşi, mai statornic, apar înlăturaţi de sălciile nescorburoase ca ei. Din trunchiurile negre dau acum alte frunze, pe alte crengi tinere, dar numai din braţele amputate din umăr astă toamnă... Frunzişul acestor sălcii se confundă astfel cu tot atâtea buchete de frunze, parcă agăţate capricios de aceste trunchiuri negre, de cineva care s'a plimbat aseară la câmp şi a vrut să se joace.

Unele lanuri de grâu verde trec despărţite prin linii de rapiţă în floare. Când le-au lucrat agricultorii? Cine a lucrat aceste lanuri? Astăzi nu e oare zi de muncă la câmp? Singurii oameni pe care-i vezi, se plimbă cu bicicletele, pe auto-strade. Ei dispar între casele mai dese ale unui târguşor, cu o monumentală catedrală şi un palat cu meterezele intacte, după care perindarea plopilor înalţi în zare este atâta, încât raritatea lor din apropierea ta devine perdea acolo, în depărtare, până în malurile râurilor cu alte zăvoaie de sălcii şi alţi plopi cu frunzele pe sus, din părţile, nu prea depărtate, în care s'a născut Virgiliu şi din care s'au inspirat *Bucolicele* lui.

Sunt pe aici şi locuri şterse, cu semănăturile uscate în zarea mării de odinioară: precum se arată şi bălţi, care n'au putut seca încă, până la fund. Pe malurile lor, scorburele de sălcii retrăiesc aceea metamorfozele ovidiene, aşa cum le-a întruchipat în marmura sa Bernini. Le surprinzi aici, în clipa în care trupul omenesc se preschimbă în fiinţă vegetală.

...Ferrara. Codigoro. Polesine. Toate locuri peste care s'a ridicat Dinastia celor din Este, prin înţelepciunea lui Niccolò, prin strălucirea bastarzilor săi Lionello şi Borso, prin tot ceiace a însemnat apoi în Istoria Renaşterii vremea lui Alfonso şi a Isabellei, a lui Ariosto şi, până târziu, a lui Torquato Tasso.

Dincolo de atari amintiri, îţi revin în faţă aceste privelişti de câmp. Te obsedează acum întrebarea cum de pot susţine tulpinele acestea flexibile de plopi, atât de subţiri şi înalte la cei tineri, izbucnite la peste cinci metri dela pământ, atâta frunziş şi numai în vârf. Şoselele asfaltate, pretutindeni, faţă de pământul nisipos din întreaga regiune, par poduri tari de piatră, pe care le încearcă, iată, lângă această gară, un copil cu mingea.

Pe apa mare şi lentă a încovoiatului Adige înfloresc frunzele de nufăr putred, desprinse din rădăcină în dreptul fabricilor de pe cele două maluri.

Dincolo de acest adevărat eveniment din partea locului — trecerea unei ape — revine impresia dominantă: întrucât linia orizontului e atât de dreaptă şi egală, se simte sforţarea întregii vegetaţii de-a se face proeminentă, prin plopii cu frunzele lăsate pe sus într'adins. Aşa, par mai înalţi şi nu se pot confunda cu rivalele lor omeneşti, campanilele de biserici.

Iată însă că în curând se va petrece în acest peisaj un eveniment de proporţii cosmice: din scoarţa pământului vor erupe, trei, cinci, opt, zeci de vulcane. Şi apoi se vor stinge. Vor împietri acolo, în munţi de cremene şi în conuri de lavă. Le vor învestmânta pădurile. Le vor locui oamenii, urcând pe ele de frica apelor. Şi se vor chema Colinele Euganee.

Una singură va rămâne izolată, în dreapta, din şirul celorlalte. Şi se va numi Monsèlice, adică Muntele de silex.

Prezenţa lor în marginele acestor imense lagune secate, nu întrerupe caracterul plan al locului, deşi izbucnirea lavei s'a încumetat pe alocuri până la înălţimi de munte. Deoarece nota dominantă aici o dau cursurile de ape mari — Mincio, Ticino ori Padul — care accentuiază orizontalitatea. Verticală şi în contradicţie cu această notă rămâne doar oglindirea cerului, de jos în sus, în apa canalelor dintre lanuri, sau în ochiurile de ape uitate.

Zac în fundul acestor lacuri, fecundate în sarea pământului, în carnea vietăţilor şi a plantelor topite în apa mărilor de demult, bogăţiile care înverzesc acum din uscăcimea lor aparentă.

Aşa ajungi la Rovigo, în mijlocul vastităţii paludice de odinioară, cunoscută sub denumirea de Polesine şi din care au tot ieşit la suprafaţă pământurile de arătură, ca la Pomposa şi Ravenna. Rovigo, asemeni celorlalte aşezări din partea locului, şi-a datorat norocul şi întemeierea numai întâmplării de-a fi fost mai înalt şi mai statornic decât lagunele din preajmă, înălţându-şi madreporele de stejari şi de stâncă peste ele. Mai apoi, după Romani, după Atila, acest Rovigo s'a ridicat mai sus pe linia aceluiaş orizont vulcanic, printr'un masiv turn de piatră, rămas până astăzi implântat între casele cele mai vechi din mijlocul oraşului, dar rupt pe sus, şi aplecat într'o parte.

Aşa, te-ai putut abate spre mare, până la Adria, străvechiul port grecesc şi etruric, precum te-ai putea depărta până la Ravenna, la Chioggia, sau la Torcello. Pe aici au venit din Orient Etrurii? Pe aci au adus corăbierii greci primele lor semne de civilizaţie? Aici s'a oprit Diomede, supărat de trădarea soţiei?

Drumul aleargă însă drept spre Colinele Euganee, cu Monsèlice în faţă şi Arquà între dealuri.

Dela Rovigo (unde ai avut grijă să întrebi care este drumul spre Arquà Petrarca, de care te interesezi; căci mai există un alt Arquà, Polesine, înspre Ferrara), până la Monsèlice, după ce treci Adigele, te va duce sigur şi drept şirul de platani din dreapta şi stânga şoselei. Te familiarizezi astfel pentru totdeauna cu capetele de rinoceri împietrite în scoarţa lor verde-albă, iar între un trunchiu de platan şi altul, verdele sălciilor care fac perdea între lanuri, îţi va apare mai viu. Acolo unde vârful de aramă tot mai verde al unui campanil se ascute mai subţire în sus şi unde se desparte un drum mărginaş spre Este, Colinele Euganee se apropie din ce în ce şi se fac mai albastre. Intre pădurile lor se văd acum bine râpele galbene, din care oamenii scot piatra tare de cremene. Dar pe linia estompată a colinelor, râpele par covoare întinse la soarele primei zile calde aici, sau lanuri de grâu copt, semănate fâşii-fâşii.

Iată acum aproape şi localitatea Monsèlice, cu târgul de-alungul şoselii, dar cu vechea cetate în dreapta, sus, până în culmea muntelui-vulcan, asemeni unui Vezuviu mai mic şi mai aproape, cu spărtura craterului într'o coastă. Până la ruinele cetăţuii de sus, vestită ca loc de apărare dela Romani la Atila, te duce procesiunea chiparoşilor, oprită în loc de şapte sanctuare, pe muchea retezată neted pe cer.

Drumul dela Monsèlice, la Arquà-Petrarca, lăuralnic şi de pământ se desfăşoară apoi în scurt, printre copaci şi lanuri, mai strâns şi mai dominat de Colinele mari, spre care urcă în pante cotite. Se fac tot mai rare răsfirările de canale dintre semănături. Apa lor se retrage sub cele dintâi înălţimi. Sălciile au lăsat hotărît locul măslinilor. Viile se întind mai în largul lor pe coaste. Chiparoşii găsesc în fine colţii de stâncă în care să se prindă puternic.

Şi, dintre crengile ieşite până la drum din şanţul şoselii, sub o muche de deal, păzite de biserica lor, se ascund de indiscreţia lumii casele de piatră ale satului de munte Arquà-Petrarca.

Şoseaua se face în scurt stradă şi urcă abrupt printre cele dintâi, până într'o deschizătură de piatră, pe cel dintâi platou. Intr'o parte îţi ese în cale „trattoria Petrarca". In fund, pe o limbă de pământ cu malurile zidite într'o parte şi alta, străjuită de doi chiparoşi şi de măslinii ce coboară până aici de pe Monte Ventolone, iată biserica cea mare din Arquà, închinată Sfintei Fecioare. In preajma ei, odinioară, ca pe vremuri, era cimitirul. Iar dintre mormintele neştiute, se ridica pe patru stâlpi de piatră sacrofagul cu osemintele lui Francesco Petrarca.

Inaintezi cu pietate spre această supremă ţintă a pelerinajului tău. Te apropii de aceste sacre moaşte ale Poeziei lumii şi te opreşti deodată locului, ca să priveşti în jos. Iţi aţine calea, apărut în faţa ta pe neştiute, un copil. Apoi, în dreapta aceluia altul, mai mic. Şi în stânga ta altul, mai mare. In spate, un cârd de copii. Toţi copiii din Arquà-Petrarca.

Dar înainte de a-i vedea pe toţi, cel din faţă, primul apărut, a început să vorbească, să rostească o cuvântare, să spună o lecţie pe dinafară. Ţine ochii departe, spre tovarăşii de joacă, alţii, rămaşi în uşa „trattoriei"; şi vorbeşte egal, rar, nu tare, nu încet, fără nici o greşală, fără nici o şovăire, fără să se preocupe de primirea sau refuzul tău de a-l asculta. Tonul de cantilenă te dispune bine în favoarea lui. Iar când desluşeşti ce spune, printre toate deformările dialectale, buna dispoziţie îţi devine bucurie. Zâmbeşti înveselit. Pui mâna pe capul copilului: a venit să-ţi evoace fapte din viaţa Poetului la Arquà, să-ţi evoace toate amintirile biografiei lui legate de împrejurările morţii aici.

„Francesco Petrarca" (il famoso cantore di Laura) è nato ad Arezzo (nel 1304)".

Contato Mario, acest minuscul cicerone din Arquà, are zece ani şi va termina în curând clasa patra la şcoala lor primară. Are ochii cei mai negri dintre toţi copiii din târg şi zece fraţi acasă (de fapt acasă numai trei, cei mai mici, deoarece, prezentaţi prin semne cu mâna, după cele dintâi clipe de împrietenire, îi poţi vedea pe toţi şapte la stânga şi în spatele tău).

Succesul lui Contato Mario îi dă curaj lui Cardin Carlo (de opt ani; clasa doua) să intervină, continuând pe acelaş ton, cu aceeaş încredere şi cu aceeaş siguranţă în ce spune, biografia Poetului. Declamă fără să se uite spre mormânt, chiar şi versurile latineşti ale epitafului. Ştie şi ce însemnează.

Tu îl întrerupi ca să-i precizezi identitatea. Are treisprezece fraţi. Părinţii lor au primit o medalie pentru „familie grea şi numeroasă". Dar Cardin Carlo preferă acestor indiscreţii provocate de tine, să reia în serios pe ton de cantilenă, rolul lui de cicerone: „...Nel novembre del 1378 (causa la guerra) scoppiata fra il Carrarese) e i Veneziani (si vide costretto) a scappare...."

O greşală de dată — 1378 în loc de 1372 — (atribuită de tine intervenţiei lui Mario cu cotul, în semn de protest contra nelalei substituiri), îi dă prilej de afirmare, în sfârşit, şi lui Callegari Giuseppe, cel mai mare dintre toţi (treisprezece ani, declaraţi însă anevoie, ştiindu-se prea mare între ceilalţi: clasa cincea).

Aşa, până au evocat în întregime biografia lui Francesco Petrarca la Arquà: şi până ce s'au impus încrederii tale ca cei mai bineveniţi, fiind singurii ciceroni din partea locului.

Ii întrebi cine i-a învăţat toate aceste lucruri? Pe vremuri, profesoara şcolii. Dar pe urmă, s'au învăţat între ei, unul dela altul. Tu îi revezi într'un colţ al pieţei din faţa „trattoriei" punând la cale această adevărată asociaţie pentru primirea turiştilor străini la Arquà şi pentru perpetuarea, în forme atât de spontane şi sincere, a celui mai adevărat cult al Poetului, până azi.

Cel mai mic din aceşti copii, cu ochii cei mai ridicaţi spre tine de sub pletele blonde netunse şi cu buzele cele mai groase (i-a servit de model lui Botticelli, când a zugrăvit capul din icoana Madonei cu rodie, sau lui Donatello, pentru scena Cantoriei?), ştie să recite şi o poezie a lui Petrarca. Tu îi dai voie. Iar el îţi spune, pe acelaş ton deprins dela cei mari, toate strofele din *Vergine bella*. Altul de alături, mai mic, cel mai mic, oftează, dus pe gânduri, în timpul acestei recitări a celei mai profunde dintre poeziile mistice ale *Canţonierului*.

Soarele, ajuns aproape de amiază, despică acum în două cu tăişul unei linii de umbră, sarcofagul din faţa bisericii. Deschis astfel, închipuirea ta ar putea pătrunde înăuntru, printre rămăşiţele pământeşti ale celebrului poet.

Insă nimic în partea locului, nici copiii, nici soarele, nici iarba din jurul sarcofagului, nici năsturaşii abia răsăriţi, albi, la colţurile lui, nu te fac să simţi aici prezenţa unui mormânt.

Copiii îţi vor rupe, toţi deodată, sărind peste grilajul de fier din jurul mormântului, frunze din tufa de laur proverbial. Te vor îndemna şi pe tine să faci ca dânşii, pentru ca actul de împietate să te bucure cu mai sinceră mulţumire. Nu te va ţine nimeni de rău, îţi promit toţi copiii. Te uiţi în dreapta şi în stânga, neîncrezător. Nu vezi, într'adevăr, pe nimeni. Iar atunci curajul îţi va da îndemnul.

„... La casa/fu regalata/al Poeta/dai conti/Carraresi/di Padova (aici glasul se urcă în cel mai culminant crescendo) che era (greşala de gramatică este dialectală) ospiti/Dei Signori Papafava..." Tu n'ai înţeles bine acest nume. Şi atunci, toţi copiii ţi l-au repetat în cor, pe tot felul de glasuri: ceeace înseamnă că tu nu l-ai putut înţelege; dar pentru el înseamnă că într'adevăr toţi, dar absolut toţi, au aceeaş pregătire profesională de ciceroni la Arquà-Petrarca.

Familiarizat acum pentru totdeauna cu acest loc, luat sub asemenea auspicii de reprezentanţii lui cei mai autorizaţi, începi să-l cercetezi mai de aproape.

In faţă, sus, ochii ţi se poartă pe verdele unui deal gol, pus de-a-latul. La picioarele lui, se suprapun acoperişurile de olane ale tuturor caselor din acest târguşor. In spate, la doi paşi, zidul de piatră goală, înalt şi negru, al acestei biserici.

In stânga, chiparosul din toate fotografiile cu mormântul Poetului.

Acest mormânt este un sarcofag monolitic de piatră ruginită, aproape trandafirie ;închis de un capac masiv, cu dinţi ca de metereze pe la colţuri, ca toate mormintele în care se îngropau morţii la Romani şi la primii Creştini, de frica celor ce le prădau. Il ţin ridicat, ca într'o perpetuă solemnitate funerară, patru stâlpi colţuroşi de piatră, ridicaţi pe trei rânduri de trepte la fel. Un grilaj de fier, cu vergelele groase şi încrucişate pătrat, accentuiază nota de robusteţe şi sobrietate păgână a monumentului dela mormântul celui mai delicat suflet de poet.

(Va urma)

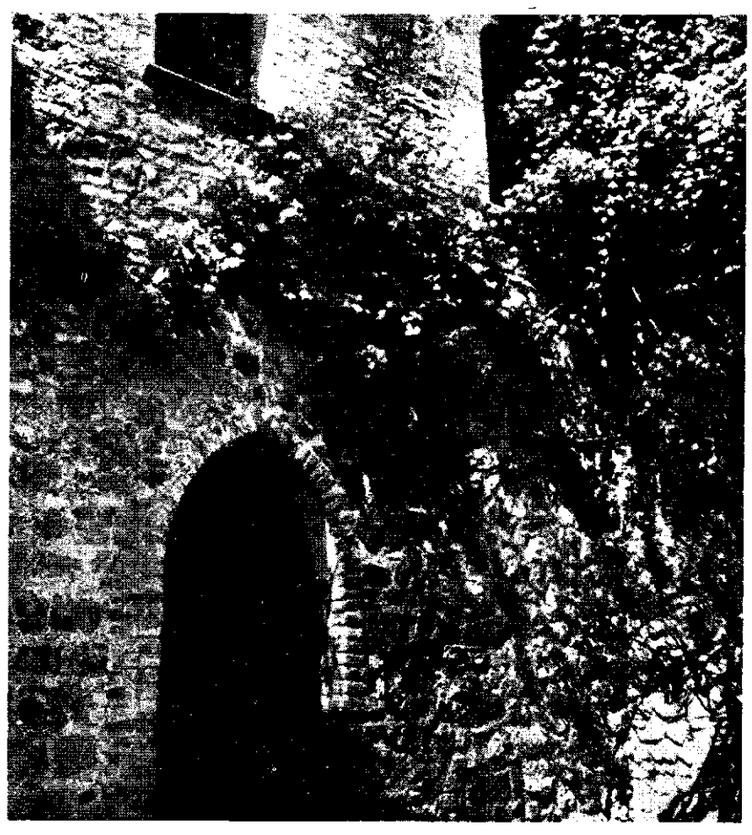

EMIL BOTTA: VERSURI SCRISE PE SCUTUL NOPȚII

„Il ensevelit son chagrin et jeta son amour au fond de son coeur, comme un cercueil à la mer".
BALZAC

Cerul mi-a surâs
aici, în creerul munților.
Arbori, voi, domnii mei
martori ați fost
că cerul mi-a surâs.
Soartă, pădure, tot una ești
foarte tristă și foarte melancolică,
paserile nenorocu-mi cântă pe fiece ram,
ci spune-mi soartă, pădure, dacă acesta e ceasul,
spune-mi, că doar pe tine te am!
Da, e ceasul socotelilor
când până și îngerii vor fi judecați,
când florile vor da seama!
Oh, atunci rău va fi de mine, rău,
adormitei văi am smuls harta,
am vrut să fiu eu zeul
ce din vechi tot așteaptă
ceasul acesta.
Dar cerul mi-a surâs și n'am știut
că surâsul mă vinde
morții amare, n'am știut.

●

Moarte văii!
Moarte văii frumoase!
Intr'o seară astfel strigau
Demonii care încingeau
cu haitele iadului
cerul.
Ah, graiurile demonilor, țipătul,
ce mult mă farmecă:
Moarte văii!
Moarte văii frumoase!
Un înger a trecut în goană
ca o nălucire totul pustiind,
conjurând țările toate.
Lumina lui,
lumina soarelui bate:
O, fugiți, fugiți,
Ziua judecății e încă departe,
fugiți!
Tălpile îngerului cu adevărat scăpărau
cum proverbele spun.
Și, Doamne, am văzut
în ceruri cum se legăna
valea frumoasă a mea,
spânzurată.

●

Venim, venim
când se topește seara,
în umbra cea rea
unde cântă cinteza.
Aici, undeva, e casa Frumuseții
căreia florile se închină
și stele ușoarele
și dragi căprioarele
și a silenilor sură colină.
Aici ne-om spânzura feții mei,
în cuere de argint,
în codrul unde pier domniile:
loc mai bun de alint
sub toate vipiile
nici că se află
Violine prin ramuri vor fi
pallidele oase de spânzurați,
oh, ce note, ce accente nebune
vor isbucni
din fiece hoit:
Strigară florile: „Să auzim!"
Când se topește seara
venim, venim.

●

Incet, îngrozit mergeam
armoniile din juru-mi sdrobind,
la tot pasul rele clădind.
Scutierul Tristețe de-a dreapta-mi era,
prea credinciosul. Noaptea urma
cu privighetorile. Pădurea cânta.
Tu frunzuleană ce-mi știi
durerea grea,
mai spune, mare, mai spune
fraza aceea:
De păduri, de câmpii,
de un loc singuratec e vorba,
de un suflet ucis, printre arbori, în vis,
de lampa lunei ce luminează
scena, în paradis,
de un loc singuratec e vorba.
Incet, îngrozit mergeam,
cu Tristețe într'o noapte nespusă:
încet ca hoțul mergeam
și dormea luna dusă.

●

Așteptând Cetele
am încremenit,
florile dalbe m'au năpădit.
Din mormântul ce mi-am durat
aud al albinelor zumzet blestemat.
Mierea morții nu e rea la gust
când îmbătrânești
așteptând Cetele.
Zicalele unui fluer depărtat
ce vânt mi-le aduce?
Dorule al meu frate de cruce,
m'ai îngenunchiat.
Cum se cade unui rob ce sunt,
mi-ai dat
doar iluzia Lunei și umbra Carului;
e pedeapsa tâlharului
așteptând Cetele.
Dar îngerul meu e aproape
și veni-va el să mă desgroape.
Ca steaua 'n cer, spune-va,
în mândra lumină vei sta!
Ba, îngere, ba.
Și mă voi ruga
așteptând Cetele.

●

Dreptate ar trebui să descaleci,
decât visele unui nebun mai sălbatecă fii,
asemeni amiezii ce arde le arată din ceruri,
planurile drăgălașei Naturi să desfaci
Oh, dar ești rănită de moarte
Cruce, Dreptate pe care jurai,
pedepsite ți-s glasurile să strige
Vai și iar Vai.
Și eu sărac de mine care gândeam
că Vai e numele unui înger plicticos
și buzele-mi care prindeau să-l defaime,
ce viziune cumplită avut-am:
Dreptatea lunecând în crăiile Morții!

●

De m'ași duce, duce, odată
către culmea fericitelor duhuri,
dincolo de palmii asfințitului,
departe în marea stelară pălind!
Frumoasă e a morții lucrare
la muntele sec, la isvoare;
cu iscusite degete îmi țese cămașă
ruptă din soare.
Odată, sub copacul cu frunza verde,
odată mai trec.
Raclа frunzei Domnul o păzește.
Odată, lumină, mai sărut pletele tale
nebunește, nebunește.
Odată, rândunea,
mă abat și'n calea ta.
Până somnul, vroind să mă curme,
se va lua cu vântul
cel făr'de urme,
până umbra îmi va petrece de gât
firul ei,
până pădurea disprețuitoare fi-va
un idol ce mă scuipă. Doar atât.
Moarte îți redau
al tinereții talant de aur
de teamă să nu-l cheltuesc.

●

Pe umerii tăi jucându-se luna,
lumina cerului o păstrezi.
Intruparea ești, fără păcate, a lunei,
Carmelul tăcut în care vlezi
nepieritoare.
Suindu-se'n ceruri pe clara cărare
cine visează, cine străbate?
O, sunt regii subpământeni
purtând coroane dărăpănate.
Din părul tău armele cad,
cuțitele acestea, podoabe;
Scutură-te pletoaso, noapte de jad!
Nimicirea mi-e rânduită,
soarta mea e pecetluită
pe frunte, cu roua visului.
Moartea mi-a dat întâlnire aici,
mie proscrisului,
la fântâna din aer,
în inima celestei simfonii,
unde frunza nu pică,
deasupra grădinei pustii

●

Ai o viperă în păr, ia seama!
Când te-ai înclinat să bei
din lucindă cupa crinului
am văzut căpșorul viperei.
Posomorâtul Timp își desfășoară
căile negre. Să fugim.
O, lasă-mă să cred că de îngeri și trăsnete
nu trebue să ne ferim.
Prin cer treci ca printr'o apă — vioară,
în lațurile stelelor să nu te 'ncurci,
pacea mea. E ascunsă tare
calea pân'la furci.
Dar Timpul e mort, mort de totdeauna
și ca un mort, pe umeri îngerești
e dus la groapă.
Când luce luna
popă, popă să nu-i citești.

●

Nu-i ramătul pădurii ce auzim
în dulcele aer,
ci sbor de satane, ci suspin.
Fie-le ospățul deplin
când ca un paltin dreaptă-i tăcerea.
Nu-i Raiul cu steagurile sale,
ci hâda moarte ce piatra despică,
ci Talpa iadului cu țimbale și ocarine,
călărind sirepii,
venind, hăuind,
când ne omoară ghiaura, tăcerea.
Șoapta îngerului ce de tine vorbește
cu aurora,
al îngerilor logos în liniștea multă,
înnebunește
pe cel ce ascultă.
In sânge domnesc scăldați-vă stele
în lacrimi scăldați-vă lauri și ceruri:
ah, cum lovea sălbateca jele,
ah, rugul de aur în ceruri!

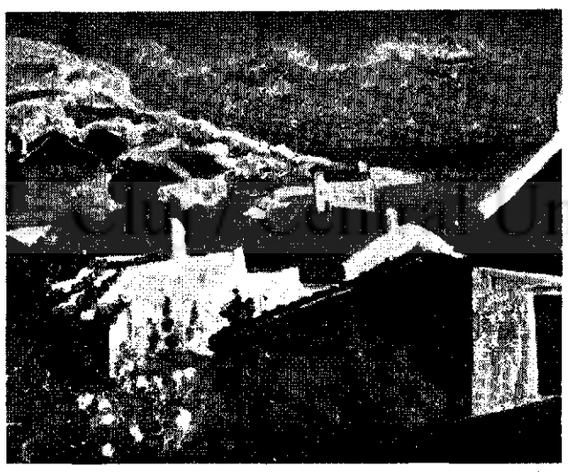

ȘTEFAN DIMITRESCU — Pe malul mării

A FI SIMPLU

(Urmare din pag. 1-a)

durile spiritului — și o grație. Indrăgostiților le e dat să stea sub semnul acestei grații: și într'adevăr, ce e mai simplu, mai ridicul și totuși mai substanțial de simplu, decât limbajul celor ce se iubesc? Cel care are harul dragostei, al dragostei larg și spiritual înțelese, îl are și pe cel al simplității. Sfântul Francisc iubea atât de mult lumea lui Dumnezeu, încât înțelegea limba cea mai umilă de pe pământ, limba fiarelor și-a păsărilor.

— Nu cumva e și războiul, da războiul, o școală a simplității? Dintr'o lume în care și spiritul și puterea pământească și legile și valorile sunt în joc, ajungi dintr'odată în lumea războiului, unde numai puterea comandă. Dar nu e, de fapt, altă lume, e aceeași lume, care înțelege să transforme raporturile de forțe — ban, materie primă, inerție, valoare morală, inteligență, toate sunt forțe, — într'un raport de forță, de forță unică de o parte și de alta.

E și războiul o școală de simplitate: trista școală a unei lumi care nu poate atinge o *altă* simplitate.

Și nu sub toate privințele, tristă. Căci dacă războiul e o experiență de simplificare prin ură, el este și una de simplificare prin dragoste. De ce altfel am lăuda pe cei cari se jertfesc, dacă nu pentrucă e ceva bun în jertfa lor, deci ceva bun în însăși experiența războiului?

Dar ai vroi să fie numai o experiență de dragoste; iar aceasta nu e dată decât aleșilor. Fiecare poate fi erou al dăruirii, fiecare își poate simplifica până la incandescență vieața spirituală, în război, când experiența dragostei e însoțită de una a urei. Numai câțiva pot iubi fără ură. Numai câțiva se pot dărui atunci când pentru ceilalți războiul nu se vede.

Și războiul este deci o școală de simplitate, de dăruire în dragoste, de împlinire totalizatoare. Dar nu războiul *acestora*, al tuturor. Ci războiul celălalt: dăruirea simplă, atunci când nimeni n'are nimic de dăruit și nimic de spus. A fi simplu e un act poetic: vezi limpede acolo unde celorlalți le e dat nepătrunsul.

CONSTANTIN NOICA

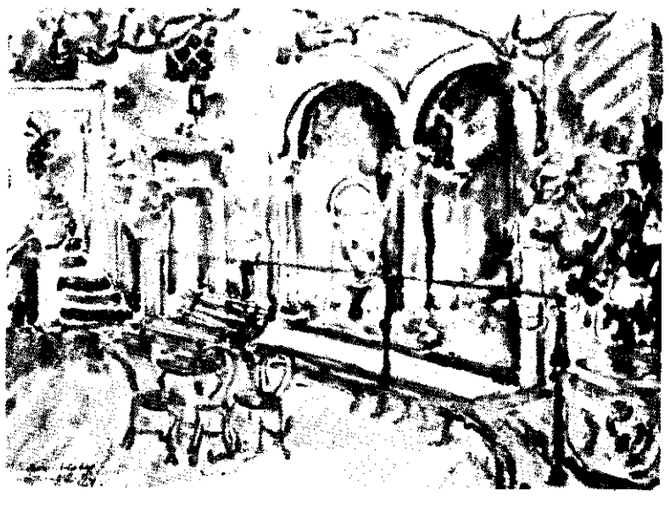

EC. CR. DELGHIOZ — In Italia

C. GROSSU — Roma

Cronica ideilor

Louis Lavelle: Le Mal et la Souffrance

de MIRCEA MATEESCU

Schopenhauer a făcut populară ideea că originar și esențial toți oamenii descind din aceiași unitate, care s'ar putea să fie binele însuși — dar că, din pricina principiului individuațiunii, conștiințele se separă haotic, fiecare având tendința a se afirma felurit de eul originar: de aici răul și toată nenorocirea lumii. In lucrarea sa foarte cunoscută „Fundamentul moralei" Schopenhauer pornind dela conceptul „lucrului în sine" kantian elaborează o întreagă teorie etică, ale cărei linii generale sunt rândurile de mai sus. Cât de mare este influența lui Schopenhauer asupra gândirii contemporane încă nu s'a remarcat suficient. O întreagă pleiadă de autori scriu astăzi sub semnul gândirii schopenhaueriene indiferent dacă ajung la aceleași concluziuni pesimiste despre rostul lumii — cum ajunsese creiatorul „Lumii ca voință și reprezentare". Faptul că spiritualiști cu vocație bonomă și optimistă — precum Louis Lavelle, René la Senne și ceilalți câțiva dela „Présences" — în mod declarat sau ocult reiau frenetic tema „Fundamentului moralei", articulând-o însă pe un fond infinit mai senin dar și infinit mai nesubstanțial — face dovada fecundității și a neistovitei actualități a filosofiei schopenhaueriene. Evident, nu este vorba numai de o singură influență, în această nouă lucrare a lui Lavelle. M'a surprins chiar câte influențe și-au dat întâlnire în „Le Mal et la Souffrance"! Atât de multe și atât de populare, încât mereu te întrebi ce-i mai aparține lui Lavelle de vreme ce mai toate gândurile, frumos rejudecate de autor, le-am mai întâlnit, poate tot atât de frumos exprimate, la un Berdiaeff, la Herman Keyserling, la Soloviev și chiar la neîmpăcatul Nietzsche.

Desigur, în filosofie nimeni nu poate pretinde că începe ceva dela capăt după cum nimeni nu poate pretinde a se afla, vreodată, la un capăt ori la un isprăvit al gândurilor. Cunoașterea sistemelor este de rigoare. Ceiace nu atenuiază totuși impresia de facilitate, ba chiar de inutilitate, cu care am închis cartea lui Lavelle.

Ințelegem, este firesc, este necesar, să întâlnim la un autor cadrul ideativ creiat de înaintașii ori de contemporanii iluștri. Cum spunea cândva Jaspers, „prezența trecutului" nu poate fi înlăturată. Cu o singură condițiune însă: ca această prezență, în cazul când nu formează partea pur documentară a lucrării — să ocazioneze, datorită forței particulare de trăire a sensurilor, un spor ideativ de netăgăduit. Lavelle resimte din plin influențele, se inspiră copios din cadrul înaintașilor, fără să facă însă nici operă de erudiție nici operă de re-creație ideativă. Există o exigență elementară, care îndreptățește tonul și asprimea acestor rânduri. Prea sunt mari, prea sunt scumpe ideile pe care „compune" neconcludent Lavelle, pentru ca să nu ne amintim că aceste mari și scumpe noțiuni au fost compromise și au ajuns de batjocura materialiștilor numai din pricina insuficienții cu care, adeseori, sunt tratate. Lavelle discută ideile de: Bine, Rău, Suferință, Absolut. Cele mai delicate, cele mai actuale, cele mai disputate. Instrumentează însă atât de beletristic asupra lor încât, după sute de pagini, cetitorul cel mai puțin pretențios și cel mai puțin inițiat, încă parvine să facă următorul bilanț, poate totodată un rechizitoriu: 1) ca să cunosc ideea unității originare a eului este inutil să parcurg cartea lui Lavelle: întrucât vreau să o cunosc în termeni substanțiali, mă adresez lui Schopenhauer și, mai departe, „Criticei Rațiunei pure"; 2) ca să cunosc interpretarea etică a suferinței, este de rău efect să îl citesc pe Lavelle: mă adresez isvoarelor bogate care l-au inspirat pe acesta, adică lui Kierkegaard, lui Berdiaeff, Keyserling, Chestow, Soloviev... 3) Idem — în ceiace privește ideea răului necesar. Sunt cele trei idei din „Le Mal et la Souffrance", și, să pot mărturisi sincer, că nu am aflat nimic în plus peste ceiace cunoșteam mai înainte, după ce am terminat cartea lui Lavelle.

Ceiace mi s'a părut mai ales greu de suportat sunt sentințele nemotivate, întreagă această manieră catolică și retorică, pe care o întrebuințează Lavelle. Imperativele etice, în cazul în care nu pot fi demonstrate temeinic și erudit, nu parvin să formeze o temă filosofică decât în cazul unei formidabile conștiințe, în stare să trăiască intensiv, dramatic, desnădăjduit marile adevăruri: este exemplul unui Kierkegaard, al unui Amiel..

Lavelle nu este însă nici un erudit nici nu face dovada vreunei alarmate conștiințe. Un condei care scrie, rând după rând, ce „trebue" ori ce „ar trebui" să fie, o voce potolită care enunță, încă odată și încă odată, cam în ce loc ar fi limitele, cam pe unde s'ar afla extremitățile, sfătuindu-ne părintește și fierbinte pentru o împăcare în sine: cam pe la mijlocul drumului...

Disperaţii

(Los desesperados)

— Fragment de roman —

de ION DRAGOMIR

Dinspre port venea o adiere umedă cu miros de sare şi alge putrede,— mireasmă stranie, ameţitoare, — parfum de dor de ducă.

Mă oprii în loc, respirai adânc.

In clipa aceea zării pe zidul unei case, un afiş mare, în culori albastre, roşii, verzi, galbene.

Era vechi, spălat de ploi, sfâşiat pe margini... De câte ori trecusem pe acolo fără să-l văd?

Desenul înfăţişa nişte soldaţi pe jos şi călări, nişte steaguri, nişte sulite. Era făcut fără măestrie.

Deasupra lui, cu litere mari, negre, citii o frază scurtă, poruncitoare: *„Angajaţi-vă în Legiune!"*

Mai jos, cu litere mai mici, era o chemare:

„Spanioli şi străini!

„Legionarii spanioli vă aşteaptă!

„Voi cari râvniţi gloria războinicului;
„voi cari doriţi o viaţă plină de riscuri
„şi aventuri; voi cari vreţi să ispăşiţi
„în lupte glorioase tristele greşeli ale
„trecutului!...

„Voi cari aveţi nevoe de uitare şi
„reînălţare; voi cari doriţi să vă faceţi
„o situaţie frumoasă în oştire!...

„Voi cari visaţi o Spanie mare şi
„vreţi să-i dăruiţi braţul vostru; voi
„cari săturaţi de o viaţă monotonă as-
„piraţi la o alta, nouă, largă şi plină
„de neprevăzut; voi pe cari dorul a-
„venturilor şi al orizonturilor necunos-
„cute vă munceşte!...

„Voi, însfârşit, aventurierii de ieri,
„dar eroii de mâine!...

„Legiunea vă aşteaptă!

„Cavalerii legionari vă vor primi cu
„frăţie pecetluită în sânge pe nicovala
de suferinţă a războiului în Africa!

„Artişti, cavaleri, poeţi, muzicanţi,
„militari, ingineri, medici, scriitori, a-
„vocaţi, actori, muncitori şi ţărani!..
Spanioli şi străini!

„Angajaţi-vă în Legiune!

Citii afişul pe îndelete, frază cu frază.

Slovele lui negre îmi jucau acum pe dinaintea ochilor, se învârteau, se desfăceau şi se împreunau ca cioburile de sticlă într'un caleidoscop.

Inchisei pleoapele tulburat ca de chemarea mută a unei femei perverse. Sângele prinse a-mi svâcni înfierbântat în vine.

Voi pe cari dorul aventurilor şi-al orizonturilor necunoscute vă munceşte!... Dumnezeule mare, de dorul lor pornisem răsleţ prin lume, ca să mă răsboiesc cu foamea şi mizeria, în timp ce alţii, de seama mea, adunau arginţi şi osânză... Toată viaţa mă chinuise dorul aventurilor şi-al orizonturilor necunoscute... Mă născusem într'un veac de încătuşări şi neputinţe. Cu două sute de ani în urmă aş fi fost *condotiere*, sau muşchetar, sau căpitan de corabie... Mi-aş fi spintecat rivalii cu spada, aş fi întreţinut o duzină de sclave, aş fi vândut saci de piper pe greutatea lor în aur... Sau măcar să fi trăit cu un veac în urmă. Să fi fost soldat de-al lui Napoleon, cu trupul sfârtecat de cicatrici glorioase, cu sufletul vijelios şi candid de copil. Ori pioner în *Far-West*-ul american, călare pe un cal de oţel şi văpae, cu *lasso* la oblânc şi pistoale la brâu...

In toată copilăria mă visasem erou al romanelor lui Fenimore Cooper, Michel Zevaco sau Alexandru Dumas... Ca să deviu vânzător de lămpi parabolice şi să mă răsbun pe Mişa desumflându-i cauciucurile. Câtă nemernicie!

Pe legea mea, viaţa era o mare porcărie!...

Cavalerii legionari vă vor primi cu frăţie pecetluită în sânge pe nicovala de suferinţe a războiului în Africa!.. A-fri-ca! Pământ al făgăduinţei, liman al visurilor tuturor naufragiaţilor vieţii... O vedeam aşa cum era zugrăvită pe capacele cutiilor de curmale sau în chromolitografiile de bâlci... Nisip roşcat, oaze neasemuit de verzi şi răcoroase, cămile cu gâtul arcuit în sus şi picioarele subţiri, noduroase. Beduini cu bărbi negre şi puşti lungi în ţeavă, călări pe cai albi svăpăiaţi. *Ouled-Naile* graţioase, cu ochii întunecaţi, cu cercei cât piesa de un *duro* în urechi, cu brăţări multe pe braţe şi la glesne, cu sânii obrasnici prinşi în paftale de argint, cu şalvari de mătase roşie, albastră, sau verde... Un bătrân ghemuit deasupra unei tobe în formă de ceaun bătea *tam-tam*-ul cu degetele şi podul palmei. Cea mai frumoasă dintre *Ouled-Naile* dansa pentru mine, un dans lasciv cu unduiri perverse de şolduri şi braţele desprinse de trup. O chema Aişa, mă iubea la nebunie şi era fata unui fioros şef de trib. Intr'o noapte o răpeam, străbăteam cu ea pustiul în galopul nebun al armăsarului, o duceam undeva, într'o casă înconjurată cu ziduri mari şi cu ferestrele zăbrelite, aşteptând ca fiorosul ei tată întovărăşit de cincizeci de răsboinici să vină să ne caute. Atunci, le ieşeam înainte şi mă luptam vitejeşte cu întreaga ceată. In juru-mi cădeau arabii ca spicele secerate. Fiorosul tată al Aişei, minunat de vitejia mea, dădea poruncă să înceteze lupta şi mă socotea demn să-i fiu ginere şi urmaş la conducerea tribului, botezându-mă pe arăbeşte Leul Atlasului...

Dios Grande, câte vise fermecătoare în faţa unui afiş sdrenţuit lipit pe zidul murdar al unei cazărmi. Coala aceea de hârtie era ca o pânză vrăjită, în dosul căreia începea o altă lume, o altă viaţă.

Wanda, Mişa, lămpile lui Tomas, Rozita Blanca, — ce însemnau toate alături de chemarea aceea irezistibilă: „Angajaţi-vă în Legiune!"...

Privii o săgeată mare, desenată cu vopsea neagră mai la dreapta afişului: *Biroul de recrutare.* Soarta îmi arăta cu degetul calea pe care trebuia s'o apuc.

Nu mai şezui pe gânduri. Mă răsucii milităreşte în călcâe şi pornii încotro mă îndrepta săgeata.

*

Biroul de recrutare era mobilat sărăcăcios, meschin, ca orice birou de cazarmă.

In dosul unei mese acoperită cu hârtie albastră, un caporal scria ceva. Pe o bancă, doi civili cam sdrenţăroşi aşteptau cuminţi, urmărind cu interes sborul unor muşte imaginare.

— Aici se fac angajamentele pentru Legiune?

— Aici.

— Se cer condiţii speciale spre a te putea angaja?

— Nu!... Să fii numai sănătos şi să nu fi săvârşit vreo ispravă pentru care să te urmărească poliţia.

— Pe câţi ani se fac angajamentele?

— Pe trei, pe patru şi pe cinci.

— Bine!... Atunci vă rog să-mi faceţi un angajament pe trei ani.

Caporalul scoase dintr'un sertar un formular, pregătindu-se să-l completeze.

— De ce nu te angajezi pe cinci ani? Prima e mult mai mare: şapte sute de pesetas plătite chiar în ziua încorporării!

— Prefer pe trei ani.

El oftă cu părere de rău:

— Păcat! Nu vei primi decât o primă de patru sute de pesetas.

— N'are importanţă.

Caporalul muie peniţa în cerneală şi descrise cu tocul în aer câteva rotocoale savante.

— Cum te chiamă?

— Pedro Bogdan.

— Naţionalitatea?

— Român.

— Vârsta?

— Douăzeci şi opt.

Peniţa scârţâia pe hârtie ca şi cum ar fi săpat slovele, în timp ce, de pe banca lor, cei doi civili lăsaseră sborul muştelor imaginare spre a mă privi pe mine cu ochii mari, nedumeriţi.

— Semnează aci jos! îmi arătă caporalul întinzându-mi tocul lui.

— Mulţumesc! zisei refuzându-l.

Liniştit, scosei din buzunar *stilo*-ul şi iscălii apăsat.

Angajamentul cu aventura şi necunoscutul trebuia semnat cu peniţă de aur.

— Discară, la ora 10, să fi în gară!

— Prea bine.

— Poftim şi două pesetas, pentru hrana d-tale pe ziua de azi. Incepând din clipa de faţă eşti în subzistenţa Legiunii.

— *Muchas gracias!...* Precum văd, Legiunea e mamă bună!

Plecai cu pasul apăsat, milităresc. Ridicai fruntea şi umflai pieptul

In suflet simţeam a linişte mare, adâncă.

Mahmureala beţiei din ajun se dusese.

Trecui pe la o florărească, luai un buchet cu violete, cumpărai apoi o sticlă cu vin scump.

Rozita mă aştepta cu masa pusă, surâzătoare, drăgălaşe.

— Am adus o sticlă de *manzanilla*, iubito. S'o golim în sănătatea legionarului Pedro Bogdan.

— Cine e? Vreun prietem de-al tău?

— Da Rozita!... Un foarte bun prieten. Afară de zilele când se îmbată sau când iubeşte.

Ea râdea voioasă, fără să înţeleagă.

*

Patru zile a ţinut călătoria, dela Barcelona şi până la Algesiras.

In toate gările mai mari trebuia să schimbăm trenul, să aşteptăm ceasuri întregi.

Din Barcelona pornisem trei oameni, — vânătorii de muşte imaginare dela Biroul de recrutare şi eu. La Tarragona ni se alăturară doi nemţi: un şvab din Würtemberg şi un berlinez autentic. La Valencia, ceata noastră spori cu încă trei candidaţi legionari: un spaniol, un francez provensal şi un pretins belgian care trebue să fi fost parizian curat, judecând după accent şi expresiile argotice...

Pe măsură ce străbăteam peninsula, alţi camarazi se suiau în tren.

Stranie gloată!

Toţi, fără nicio excepţie erau sdrenţăroşi, înfometaţi, prăpădiţi. Se refugiau la Legiune atraşi numai de gândul unui trai bun, a unei solde mari, a unor prime de angajare frumoase. Şomajul sporea în toată Spania şi oamenii disperaţi îşi închiriau viaţa, pe trei, pe patru, pe cinci ani, — pe veşnicie poate, — Legiunii.

Mă dezamăgea puţin constatarea aceasta, căci mi-i închipuisem altfel pe candidaţii la gloria legionară.

Cum aveau să devină eroi aceşti învinşi ai stomacului?

Unii ştiau pe de rost toate sporurile de soldă, recompensele băneşti, primele suplimentare care se puteau căpăta. Isi treceau din mână în mână un *prospectus* tipărit care arăta un model de *menu* săptămânal la Legiune.

— Dimineaţa, cine nu vrea cafea capătă rachiu! spunea unul plescăind lacom din buze.

— La prânz şi la cină se dă vin; câte o cană mare de om.

— Dar cei cari nu vor să bea, capătă altceva în schimb?

— *Hombre*, nu vorbi prostii!... la Legiune toată lumea bea.

Bucuria traiului bun care-i aştepta îi făcuse pe toţi să cheltue copilăreşte cele zece pesetas căpătate în clipa plecării trenului drept „hrană în bani" pentru drum.

Unul îşi pusese tocuri de cauciuc la pantofi în nu mai ştiu ce gară unde aşteptasem câteva ore. Un altul cumpărase ţigări de foi a două pesetas bucata:

— Să fumez şi eu odată ca domnii cei mari!

Berlinezul îşi cheltuise banii pe o sticlă de coniac bun pe care o golise din trei înghiţituri. Pe urmă rămăsese cu clondirul gol; îl atârnase cu o sfoară dinaintea lui şi-l privea cu evlavie, ca pe o relicvă scumpă.

La Albacete, cei cari mai avură bani cumpărară *navajas*, — bricege spaniole cu lama îngustă, lungă şi puţin curbată, — dela negustori ambulanţi cari se plimbau prin gară, ducând asupră-le, în brâu, în buzunare, în panglica pălăriei, în cheutorile hainei, sute de *navajas* de toate calităţile şi mărimile, — unele lungi de o şchioapă, altele micuţe cât o jumătate de chibrit, — dar toate măestrit lucrate, cu „cinci arcuri" şi „opritoare".

In altă gară, cel mai sdrenţăros din toată ceata puse un *gitano* să-i cânte *flamenco*, — de inimă albastră. Ascultă în extaz întregul repertoriu de *fandangos, fandanguillos, malaguenias, sevillanas*, — întrerupse cu „olé!" admirative melodioasele unduiri de voce ale cântăreţului balaoacheş, iar la urmă îi svârli un pumn de bani, — tot ce avea în buzunar, — cu gestul unui *grande de Espana* generos şi nepăsător de ale pământului mizerii.

Stranie gloată de golani cu pântecele goale dar cu sufletele pline de marea nădejde că la capătul drumului va fi şi curmarea tuturor mizeriilor acestei vieţi maştere.

Apoi, puţin câte puţin, dezamăgirea primelor ceasuri se topi.

Incepeam să înţeleg că oamenii aceia, în pofida golăciunii lor, erau aluat din care se fac eroii. Din zece poteci pe cari soarta li le pusese în faţă, aleseseră pe cea mai nobilă. Cu puţină osârdie, fiecare ar fi putut să-şi organizeze nevolnicia, să se strecoare printre mizeriile sărăciei sau ale şomajului. In Spania tuturor bogăţiilor şi-a celor mai generoşi şi ospitalieri oameni nu moare de foame decât cine vrea să moară. Colcăiau cerşetorii dela un capăt la altul al ţării, foşneau hoţii, mişunau secăturile de tot soiul. In fiecare oraş exista un cartier al mizeriei, un *Barrio chino* stăpânit de drojdia societăţii, în care lumea trăia din te miri ce şi mai nimica.

Totuş, foamea, care mai totdeauna este un sfătuitor prost, nu-i dusese pe viitorii mei camarazi în lumea desfrâului şi a neruşinării. Sau, în cel mai rău caz, îi purtase pe acolo, fără să-i poată reţine.

Fiecăruia, Legiunea i se păruse drept cea mai onorabilă potecă. La capătul ei îi aştepta belşugul, banii, existenţa neadumbrită de grija zilei de mâine,— dar şi necunoscutul cu toate tainele lui, — cu disciplină grea, cu lupte crâncene sub soarele de foc al Marocului, cu suferinţe mari, cu cărnuri sfârtecate şi oase sfărâmate, cu moarte glorioasă dar anonimă sub un steag de împrumut.

Eu plecam mânat de dorul aventurilor şi-al orizonturilor noui, sau poate numai pentrucă sufletul îmi era fript de trădarea Wandei. Angajamentul meu însemna un fel de salt în gol; nu ştiam nici unde aveam s'ajung, nici în ce stare.

Ei însă ştiau prea bine ce-i aşteaptă, dela *menu*-ul săptămânal şi până la sălbăticia hoardelor maure. Iar dacă vorbeau atât de mult despre cel dintâi,

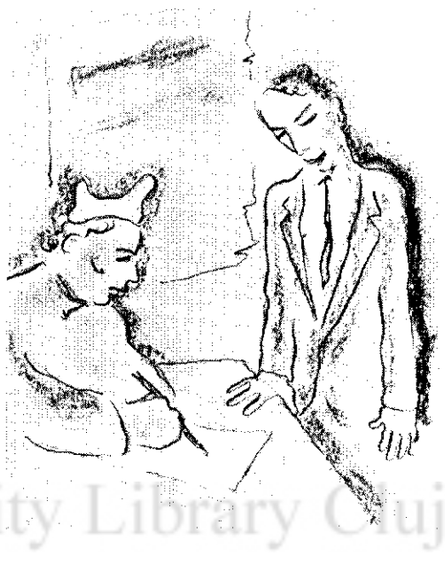

era, desigur, spre a uita pe cea din urmă.

Oamenii aceştia îmi erau superiori: nu aveam dreptul să-i dispreţuesc.

*

Spaniolul care se urcase la Valencia se numea José Moreno. Aşa scria pe foaia lui de drum, pe care, caporalul dela biroul de recrutare din Valencia mi-o dăduse mie în seamă, înălţându-mă astfel la rangul de şef de convoi.

Moreno era înalt, voinic, cu mâinile şi picioarele enorme, cu o figură blândă, copilărească pe care nu ştiu ce tainică tristeţe o posomora veşnic.

Il întovărăşise până în clipa plecării o femee slabă, cu faţa boţită şi palidă. De fusta ei se agăţau doi băeţaşi în fragedă vârstă.

Vorbea repede şi fără întrerupere, în fraze presărate cu tot soiul de invocaţiuni religioase.

—*Por Dios*, Josélito, să ai grije de noi, căci altfel îmi fac seama: aprind ligheanul cu mangal şi scapă lumea de noi şi noi de ea. Tu ai s'o duci bine, acolo... Te cred! mâncare bună, băutură din gros, ţoale boereşti. Pe *Virgen del Pilar* să tot trăeşti, Josélito... Bani nu-ţi trebue. Ce să faci cu ei, dacă ai de toate? Gândeşte-te la noi *hombre*, şi cum capeţi solda, pune-o pe mandat şi trimite-o. *Jésus Maria*, cine vrei să ne poarte de grijă!

Bărbatul încuviinţa din cap, cuminte.

— Să nu te pună naiba să te dai iar la băutură. Ştiu eu că un pahar două de rachiu nu strică omului la necaz, dar mulţumeşte-te şi tu cu ce capeţi dela cazan... Nu-ţi cheltui banii pe *aguardiente*. Cu ei oi cumpăra pâine copilaşilor, că uite-i ce prăpădiţi sunt, *Dios Grande y Poderoso*.

Şi uite aşa, muierea îşi cicălea omul cu sfaturi şi jelanie, în timp ce el încuviinţa mereu din cap, fără să scoată o vorbă.

Cu zece minute înainte de plecarea trenului, caporalul dădu câte zece pesetas fiecăruia din cei trei recruţi proaspăt îmbarcaţi.

— Să aveţi de hrană, pe drum.

Femeea lui José Moreno se repezi cu mâna întinsă:

— Fă bine şi dă banii încoace! Copiii n'au mâncat de eri seară. Tu n'ai nevoe de bani pe drum. Eşti coşcogea omul: Poţi să rabzi până ce vei ajunge la cazarmă. *Caramba!*

El se supuse cuminte.

— Dacă dă Dumnezeu şi te întorci sănătos peste cinci ani, intri în Garda Civilă şi scăpăm cu toţii de sărăcie. Până atunci, băeţii au să crească mari; nici n'ai să-i mai cunoşti... Să ai grije numai să ne trimiţi solda regulat.

S'au despărţit fără lacrimi, fără îmbrăţişări. De pe chei, femeea a mai strigat, în timp ce trenul se punea în mişcare cu sgomot de vagoane hodorogite:

— Scrisori nu-i nevoe să ne trimeţi, să mai cheltui banii pe mărci. Dacă primim mandatele, ştim noi că trăeşti şi că eşti sănătos.

Moreno s'a aşezat pe bancă lângă mine, posomorât, tăcut, cu privirea pierdută în gol. Se gândea oare la ceva sau numai visa cu ochii deschişi?

L'am îmbiat cu ţigări.

— Mulţumesc, nu fumez!

Dela o vreme am adormit, răpus şi eu de oboseală, de gânduri, de frământări.

Când m'am deşteptat era ziuă albă. José Moreno îmi ţinea capul pe braţele lui şi mă învelise cu un surtuc.

Pe fereastra vagonului se vedeau livezi nesfârşite de portocali cu fructele galbene-roşcate, mere de aur în bătaia soarelui.

Moreno îmi întinse un obiect negru, de piele: portofelul meu cu destui bani în el.

— Ţi-a căzut din buzunar în timpul somnului!... Noroc că nu l'a găsit altcineva!

Intr'o gară, — nu mai îmi amintesc anume unde, — am aşteptat schimbarea trenului până pe înserat.

Către prânz l'am chemat pe Moreno poruncitor:

— Vino cu mine!

Am intrat într'un birt şi am cerut mâncare pentru amândoi. Moreno nu îndrăznea să se atingă de farfuria în care fumega o supă sărmană de năut.

— *Hombre*, nu face mofturi!... Camarazii trebue să se ajute între ei.

Am cerut şi vin. Negustorul ne-a adus un soi de ulcior de sticlă cu ţâţa lungă şi ascuţită ca un morcov, — un *purron*.

De data aceasta valencianul n'a mai aşteptat îndemnul meu. A înşfăcat *purron*-ul, l'a ridicat deasupra capului şi de sus, dela două palme distanţă, a lăsat să-i curgă în gura întredeschisă o şuviţă de vin rubiniu. Aşa beau spaniolii, fără pahar şi fără să atingă cu buzele ţâţa ulciorului.

In mânuirea *purron-ului* nu prea eram meşter. Vinul îmi ajungea în gură, dar nu-l puteam înghiţi numai prin simpla mişcare a gâtlejului şi a limbei; trebuia să închid buzele. Atunci, şuviţa din ulcior continua să-mi curgă pe nas, pe barbă, pe gât.

— Nu aşa, *hombre*, — mă dojenea Moreno. Uite cum fac eu.

Tot dându-mi lecţii de băut cu ulciorul, valencianul înghiţi vreo patru litri de vin. Nici nu se cunoştea însă că băuse. Ochii, numai, i se înroşise puţin.

...Seara l'am trimes pe Moreno să cumpere cârnaţi, pâine şi vin dintr'o gară. Am băgat de seamă că ceilalţi camarazi nu mâncau. Unii se uitau la noi pe furiş, — alţii se prefăceau că nu văd.

Greu îţi tihneşte bucătura când alţii rabdă în juru-ţi.

I-am şoptit lui Moreno:

— Haidem să aducem mâncare şi pentru ceilalţi! Am bani destui.

Ne-am înapoiat peste un sfert de oră cu braţele încărcate. Cumpărasem dela cantina gării toţi cârnaţii, toate sardelele fripte şi toată pâinea pe care o găsisem. Aduceam şi o damigeană mare cu vin, pe care cantinerul ni-l oferise gratis:

— Apă n'am să vă dau, căci pe la noi e sărăcie de fântâni. Vin însă, luaţi cât poftiţi. Să-mi plătiţi numai damigeana.

Aşa legai cunoştinţă şi mă înfrăţii cu viitorii meu camarazi, — cu Ludwig Bauer, şvabul din Würtemberg; cu Hans Löwe, berlinezul; cu Fernando Gonzales şi Joaquin Soler, vânătorii de muşte imaginare din Barcelona; cu René Antonini, marsiliezul; cu parizanul pretins belgian care se intitula pretenţios Henri Vanderbildt; cu alţii, ale căror nume adevărate sau false nu mi le mai amintesc prea bine.

Am sosit la Algesiras într'o zi însorită, caldă, pela vremea prânzului.

De partea cealaltă a strâmtorii Gibraltar se zărea coasta cenuşie a Marocului.

Acolo era Africa de pe capacele cutiilor de curmale, aventura, necunoscutul.

Un vapor alb avea să ne traverseze, pe înserat.

De-aş fi ajuns odată! Drumul lung şi obositor, aşteptarea prin gări, nesomnul mă făceau nerăbdător, nervos.

Mă plimbam prin gara maritimă cu paşi mari, cu ochii pironiţi pe cadranul ceasornicului, cu José Moreno tăcut, posomorât pe urmele mele.

Când sirena vaporului mugi primul semnal prevestind plecarea, intrai în biroul poştei, cerui o carte poştală ilustrată, scrisei pe ea adresa Wandei şi trei cuvinte: „Adio del' pasato!"

Imi luam rămas bun nu numai dela fosta mea iubită, ci dela întreaga-mi tinereţe...

BCU Cluj / University Library Cluj

Sonetistul Gh. A. Cuza

(Urmare din pag. I-a)

de creaţie: îngemănarea finală a visului şi a durerii, ca reflex al frumuseţii făurite, în faţa imanentei frumuseţi naturale, paşnic alcătuită din diversitatea evidentă a regnurilor, la limita biologică a celui care o concepe, ca artist.

Nu putem trece mai departe, fără a menţiona puternica evocare patriotică, din sonetul **Inserare**:

Era pe când prin verzi poieni cu cimbru
Hălăduia voivodatul zimbru
Al cărui chip în steme s'a păstrat

Şi când crestau pentru întâia oară
Devălmăşii de luptători şi fiară
Nepieritor, moldovenescul hat.

Rareori cineva a exprimat cu o mai deplină dragoste de neam, emoţia sa intimă, în perspectiva datinei şi a istoriei. Trebue să urcăm, în timp, până la **Scrisorile** lui Eminescu, pentru a găsi un punct de comparaţie — şi just şi meritoi — acestei remarcabile isbânzi a endecasilabului d-lui Gh. A. Cuza.

Al doilea ciclu, **Varia**, ne dă, într'o mai largă măsură, posibilitatea de a aprecia întreaga valoare a sonetului cuzist.

Mai toate bucăţile pot fi socotite adevărate modele ale genului, prin amplorarea emoţiei şi a gândirii, care compensează, cu eleganţă şi artă, sensul lapidar al tehnicei.

Fie că dă glas regretului său, ca în **Singurătate** şi **Pygmalion**, fie că versul poetului circumscrie starea de suflet ce întovărăşeşte problema gravă a zădărniciei existenţii umane, ca în **Tristeţe**, **Amurg**, **Craniul** şi **Am hoinărit**, sau meditaţia filozofică pe marginea propriilor emoţii, ca în **Renunţare** şi **Deşertăciune**, poezia d-lui Gh. A. Cuza e străbătută de un pesimism, care, independent de corelaţiile posibile cu viaţa reală, în artă, devine creator de valori nouă.

Transcriem, spre exemplificare, terţinele ultimelor sonete:

Făr'de liman, cu stelele drept faruri,
Mi-am prăbuşit vâslirea către astre
Pe funduri moarte cu tihnite haruri.

Zădărnicita spumelor minciună
S'a spulberat în renunţări sihastre,
Topită'n recea beznelor genună.

. . . . . .

M'aş îngropa în zidul trudei mele,
Ca meşterul Manole din poveste,
De-aş şti că zidul s'ar urca la stele!

Este profund emoţionantă, această grandioasă „prăbuşire", când truismele poetice sunt pline de înălţări imediate către astre; aşa precum asemuirea, cu Meşterul Manole, care, trecând peste legendă, s'ar îngropa, acum, el însuşi în „zidul trudei" lui, înfruntând idealul, e, fără îndoială, rezultatul unui major efort de contemplaţie.

Lui Eros, ciclul trei, constituie o sugestivă poetizare a sentimentelor, de dragoste şi de tristeţe, cari caracterizează nestatornicia amară a sufletului feminin în viaţa poetului, legată de înălţimi de vis şi de viscolitoare gânduri.

In fiecare an, în primăvară,
Invie mugurul din nou pe cracă
Şi cântă iar privighetori spre seară.

Dar când în noi troiene vin s'aştearnă
Incremenirea'n inima săracă,
Iarna dintâi, e cea din urmă iarnă.

Din dragostea lui mare, din năzuinţele lui peste veacuri, cu atât se mai alege poetul înamorat, din toate timpurile: cu câteva strofe, pe care alţii, la rândul lor, le vor şopti, cu'nfrigurare, iubiteI, veşnica „fata morgana" a inimelor noastre însetate de fericire, pe căile repezi ale trupului, cari sunt şi cele mai la îndemână.

Cel de al patrulea ciclu, **Chipuri**, precum titlul pare a spune, conţine un amestec suav de reminiscenţe livreşti, ca **Semiramis** şi **Atila**, sau de evocări ale trecutului, ca, de pildă, **Ctitorul**, cea mai împlinită bucată, prin pitorescul arhaic al limbajului şi umorul ei local, atât de preţios realizate în grai cronicăresc.

Ultimul ciclu, **La Umbra Altarului**, nu face decât să transpuie, în versuri impecabile, o întreagă ideologie politică, sub flamura căreia, încă dela începutul veacului nostru, a luptat marele apostol naţionalist, „singurul pe care l-am urmat", — cum atât de frumos şi patetic mărturiseşte autorul, închinând volumul părintelui său venerat, A. C. Cuza.

S'ar părea că forma poetică, sonetul în special, nu este cea mai nimerită cale pentru exteriorizarea nenumăratelor stări afective — cu vădit caracter pasional — cari alcătuesc complexul sentimental numit patriotism, cel mai puternic dintre sentimentele omeneşti.

In adevăr, sonetul, prin cadrul restrâns pe care îl oferă exprimării, prin încătuşerile formale pe cari le impune, comprimând în mod firesc năvalnica expansiune a lăuntricului clocot patriotic, supune la un maximum efort de creaţiune, ce poate fi susţinut numai printr'o excepţională abilitate a poetului.

E ceeace a realizat pe deplin d. Gh. A. Cuza.

Relevăm cele patru sonete **Mânăstirea Neamţ**, în care poetul a reuşit să-şi transfigureze crezul naţional la nivelul ridicat al meditaţiei poetice, prin câteva imagini de o surprinzătoare noutate şi frumuseţe:

Un veac de om se pierde, se preschimbă,
Dar viersul toacei pururea rămâne:
E datina ce peste veac se plimbă.

. . . . . .

Şi clopotele'n noapte mereu cheamă,
Inghit văzduh în cupele de-aramă
Şi îl răstoarnă val pe mânăstire,

Se sbat în tum ca fiarele'n zăbrele:
E plâns în glasul lor, şi răzvrătire,
Şi poate-i năzuinţa ţării mele!

Sentimentul inundă motivul social dominant al ciclului şi se realizează, tumultuos, în haina terţinelor, ca şi când sufletul poetului ar zvoni, încă, în versurile sale, ca în momentul zămislirii.

Cine a încercat, acest hermetism formal al frumuseţii endecasilabice, în limba română, trebuie să recunoască, dela început, că debutul d-lui Gh. A. Cuza, ca sonetist, echivalează cu o consacrare definitivă. D-sa s'a situat, dintr'odată, alături de marii meşteşugari sonetişti. Poet autentic, d. Gh. A. Cuza înţelege frumosul ca o distilare a sufletului nostru în unicitatea operii de artă. De aceea, menţinând, adeseori cu un neegalat prestigiu, tradiţia de puritate şi tehnică a versului, poetul se regăseşte, de fie ce dată, în diversitatea inspiraţiei, care contrastează măiestrit cu perfecţiunea expresiei sale.

Sunt atâtea noui frumuseţi, în aceste sonete, încât îţi vine să te gândeşti că, n'ar fi de domeniul absolut al fanteziei, ipoteza care ar căuta să demonstreze că numai geniul poeţilor poate să transforme aceste simple frunze ale cuvintelor, în fantasticele flori ale limbajului, cari sunt versurile, — comori străluminate de ireale scânteieri şi pline de miresme paradisiace, dăruindu-se, tuturor, cu o uşurinţă emoţională, nicăieri, ca aici, întâlnită.

I. GR. PERIEŢEANU

Aşa ministru zic şi eu

de MICA BONA

Erau ceasurile două după amiazi. Plecaseră toţi funcţionarii de prin minister; mai rămăseseră: ministrul, directorul şi şeful de cabinet şi două persoane particulare care aşteptau să intre în audienţă. La uşa cabinetului se iscă deodată gălăgie. — Nu se poate, omule să mai intri acum. Ai venit prea târziu, a plecat toată lumea — se auzi vocea răguşită a uşierului, cerberul care păzea cu străşnicie intrarea la d-l ministru!

— Dac'a plecat, apăi 'mneata ce mai cauţi acilea? ripostă cu vocea plină ţăranul care nu vrea să 'nţeleagă că a venit prea târziu şi adaogă cu hotărîre în glas:

— Ieu nu mă mişc d'acilea, pân n'oiu da ochi cu domnul ministru.

— Păi, nu pricepi omule că nu mai primeşte pe nimeni pe ziua de azi? Vino mâine! se auzi vocea răgâitoare din cauza tutunului de calitate proastă, că acum a plecat domnul ministru!

— Pă cin' păcăleşti 'mneatale? Păi când a plecat? Ieu ce păzii la poartă pân' acuşic?

Văzând că n'o scoate la capăt cu binele, uşierul se răsti cât putut de tare:

— Inţelege omule, odată, că nu este voie la ora asta! Ce vrei să mă amendeze pentru dumneata?

— Lasă-mă să intru, zău aşa! îşi muie glasul ţăranul, că te-oi cinsti, bre, n'o fi digeaba!

Auzind promisiunea, uşierul se lăsă convins pe jumătate şi îl întrebă cu vocea scăzută:

— Ia'n spune mie ce vrei să-i vorbeşti d-lui ministru. Poate-ţi ajut eu!

— Ce tot spui 'mneata? Asta-i treabă dă ministru, încolo nimărui nu i-oi spune, că numai 'mnealui mi-a face dreptate, încolo nimeni, zise înţepat, ţăranul dârz, pe care nu-l putea scoate din ale lui, cu toate promisiunile din lume.

— Cum te chiamă? Să te anunţ! îl întrebă dându-şi importanţă uşierul încovoiat din umeri, cu faţa negricioasă şi brăsdată de parcă toate brazdele pământului se 'ngrămădiseră pe faţa lui, cu dinţii înegriţi de mahorcă.

— Toader, Teoader al Mariei din comuna Susai, răspunse pe nerăsuflate ţăranul vânjos, cu sumanul pe umerii sdraveni având desaga plină cu merinde într'o mână şi'n cealaltă căciula de blană de miel

— Deşi, nu mai e voie la ora asta, să 'ncerc, poate te introduc! făcu mieros, uitându-se cu înţeles la chimirul lui Toader, ca unul ce era conştient de slujba-i importantă, dar prost plătită, de... ca la minister!

Toader pricepu că ultimul argument şi cel mai convingător tot banul e şi lăsând desaga jos, îşi puse căciula la subsuoară, scoase din sân o motoască cât toate zilele de pânză albă lucrată pe margini cu arnici albastru şi se căsnea să desfacă colţul înnodat de două ori, unde îşi ascunsese cu grijă comoara, şi scoţând o băncuţă de 5 lei o întinse uşierului ce se uita cam chiorâs, la moneda prea neînsemnată pentru pretenţiile lui.

— Ţine, să-ţi iei o ţuiculiţă înainte de masă, ştii, d'aia fiartă să te încălzească, că tare-i ger, mămulică, Doamne. Noroc că-mi desmorţii mădularele, colea în colţ la crâşma de peste drum, unde băui c'un creştin care a venit cu mine la oraş, c'are şi el alt necaz.

Aşa ger nici c'am pomenit! Când sosii aci la poartă, altă belea! Mă ciorovăii cu omul care păzeşte colo jos, parc'ar fi la poarta raiului, aşa m'a ispitit şi m'a sucit cu 'ntrebările: că de unde's şi oum îmi zice şi ce treabă am la d. ministru, ba că azi nu's audinţe d'alea cum le ziceţi 'mneavoastră. Eu mă rugai cu binişorul la început, da când văzui că prea să'ntrece, mă oţării odată bine la el c'am să viu cu domnu deputat al nostru şi nu i-a fi bine de fel, că numai ce văz că holbează ochii la mine şi-mi dete drumu...

...Uşa cabinetului se deschise larg şi apăru în prag şeful de cabinet, un tânăr spilcuit şi parfumat, răspândind în juru-i un miros puternic de parfum „fleurs du tabak".

— Ce este gălăgia asta aici? Nu ţi-am spus Tudose că nu mai intră nimeni la ora asta?

— Păi să vedeţi, domnule şef, eu nu vream să-l las, dar dumnealui ţine morţiş să vorbească cu domnul ministru. Eu i-am spus că nu se poate, dar nu vrea să înţeleagă. Ce să-i fac eu? Spuneţi-i şi dv. că eu i-am spus destul! Şi făcu cu ochiul la ţăranul roşcovan cu mustaţa în furcliţă ce sta să 'mpungă!

— Ce mai vrei omule? N'auzi că s'a terminat pe ziua de azi cu audienţele?

— Să trăiţi domnu şef, ieu nu plec d'acilea pân' n'oi vorbi cu domnu ministru! şi se înfipse în pragul uşii ţeapăn de parc'ar fi înghiţit o sabie rusească. Ochii-i de un albastru senin, căutară drept în faţa şefului de cabinet, care uluit de atâta îndrăsneală nu ştia ce să mai zică. Fără să vrea se dete înapoi, făcându-i loc să treacă ţăranului spătos şi-i zise plictisit:

— Poftim intră şi spune-i domnului director de cabinet ce ai de spus". Sumarul căptuşit cu blană de oaie împrăştie un miros în cabinet de-şi strâmbară toti nasurile: o doamnă distinsă cu voalete pe faţa-i palidă, un domn care clipea des, ferindu-se parcă de nişte vedenii ce-i supărau. Directorul de cabinet, un om mărunţel cu părul ondulat de culoare castanie, cu ochii verzi şi cu faţa turtită ca un taler, având o experienţă îndelungată asupra oamenilor pe care-i introducea în cabinetul ministrului, îşi dete seama dintr'o privire că n'o să poată ieşi la capăt cu ţăranul care ştie ce vrea şi nu se lasă până nu-şi ajunge scopul; îl luă cu binele, vorbindu-i cu blândeţe:

— Spune-mi mie tot ce vrei să vorbeşti cu d-l ministru şi eu îţi scriu o plângere să i-o dau mâine şi o să-ţi facă dreptate, omule!

— Ba nu de loc domnule director; i-oi spune numai domnului ministru pasul meu, că numai 'mnealui poate s'o descurce cum trebue! Musai să vorbesc cu d-l ministru, măcar că stau aici toată ziulica şi toată nopticica pân' mâine şi răspoimâini şi eu nu plec pân' n'oi da ochi cu 'mnealui, făcu dârz ţăranul încruntat.

Persoanele de faţă ascultau zâmbind şi se uitau cu admiraţie la Toader care vrea să vorbească cu orice preţ cu d-l ministru. Din când în când doamna îşi ducea batista parfumată la nasul sensibil la mirosul de blană de oaie argăsită.

Un târîit de sonerie, anunţa liber. Doamna, înaltă, cu siluetă fină, grăbită dispăru imediat în dosul uşii capiotnate. După vre-o zece minute alt târîit scurt de sonerie... Domnul, între două vârste, cu un oftat de uşurare, clipind mereu, intră şi el da d-l ministru.

Directorul notă numele ţăranului pe o bucată de hârtie şi când soneria anunţă liber după câteva minute, se prezentă în cabinetul ministrului. Toader, plin de încredere în steaua lui cea bună, aştepta cu nerăbdare răspunsul:

— Musai să vorbesc azi cu d-l ministru, zise către şeful cabinetului.

In prag apăru statura înaltă şi impunătoare a ministrului care se îmbrăcase de plecare. Avea o faţă jovială, plină de sănătate şi încredere în sine.

Era de o prestanţă deplină şi domina într'atât încât nu mai găseai cuvinte alese ce le-ai repetat într'una până să ajungi la el. Deşi inspira bunătate întreaga lui făptură, Toader rămase uluit cu gura căscată, neştiind cum să înceapă:

Acesta îl întrebă uitându-se la ceasul de aur de 24 carate:

— Trăiţi, domnule ministru!

— Bine măi omule, de ce nu vrei să-i spui d-lui director jelania dumitale? Iată sunt ceasurile două şi jumătate şi încă n'am mâncat şi eu ca tot omul! spune repede ce ai de spus, că mă grăbesc!

— Păi... păi, să vedeţi domnu ministru... se bâlbâi ţăranul.

— Ce să văd? Hai, vorbeşte te-ascult! Da, să nu-mi spui vre-o prostie! făcu cu nerăbdare ministrul obosit de atâtea audienţe din ziua aceea şi răzbit de foame.

— Nu... nu, domnule ministru, vă rog faceţi bunătate şi ascultaţi şi p'un om necăjit, că d'aia sunteţi pus aici s'ascultaţi şi pă boer şi pă sărac că şi el e om şi are năduful lui, zise Toader luându-şi inima în dinţi, desmeticindu-se din prima emoţie.

— Numai la dv. mi-e scăparea să trăiţi, d-le ministru.

— Ce este? Ce ţi s'a întâmplat. S'auzim, îl întrebă cu blândeţe ministrul.

Toader îşi tot frământa căciula în mâini, neştiind cum să înceapă.

Şi cum se codea, îl îmbie:

— Hai vorbeşte!

—Rău, domnule ministru, mi-a fugit muierea şi mi-a lăsat 3 copilaşi pă cap.

Consternat ministrul care nu vedea nici o legătură între fuga femeii lui Toader şi minister, încruntă din sprâncene:

— Bine, omule, ce pot să-ţi fac eu dacă te-a lăsat femeia. Avem tribunale, adresează-te acolo, nu aici! Ce legătură are ministerul cu nevasta dumitale?

— Păi, are, domnule ministru!

— Cum?

— Păi, să vedeţi cum!

Sumanu-i săltă de pe umeri, picând jos lângă desagă. Ministrul nu-şi putu ţine un zâmbet pe figura-i serioasă, care exprimă totuşi multă bunătate şi nobleţe sufletească. Directorul şi şeful de cabinet schimbară priviri nedumerite şi avură acelaş gând:

— E nebun cu siguranţă, bietul om!

— Ei s'auzim! făcu ministrul curios să afle păţania isteţului ţăran. Il amuza şi uitase de foame!

— Păi a fugit tumai la oraş şi s'a băgat slujnică la domnul prefect. Că zice că acolo are de toate. De mine, ca de mine dar mi-a lăsat trei copilaşi pă cap şi n'are cine să'ngrijească dă iei!

— Şi ce vrei să-ţi fac eu omule, dacă nu vrea să mai stea la d-ta? Nu ştii că dragoste cu sila nu se face?

— Ştiu, d-le ministru, dar eu nu poci să trăiesc fără dânsa, iaca mă arde doru după dânsa, da când mă gândesc la bieţii copilaşi, că n'are cine să-i îngrijească mă seacă la inimă că eu n'am vreme de ei. Acum iarna car lemne din pădure toată ziua, la vară, cu munca câmpului, când să mai văz şi de ei? Că dacă nu muncesc cu ce-o să hrănesc trei guri flămânde? Daţi dv. ordin d-lui prefect s'o gonească îndărăt acasă la copilaşi, că-i mai mare păcatul să crească fără nici o îngrijire, zău aşa, d-le ministru!

Ministrul rămase pe gânduri o clipă, apoi ceru legătura cu Prefectura judeţului. Toader cu sclipiri de bucurie în priviri, plescăi odată tare din limbă şi zise cu satisfacţie:

— V'am spus eu d-le ministru, că are?

— Alo! Alo! Prefectura? Dă-mi-l pe prefect la telefon.. a! chiar el? Ascultă d-le prefect cum ţii la d-ta în slujbă o femeie care şi-a părăsit bărbatul şi trei copii? Te rog să-i dai simbria şi s'o trimeţi imediat acasă, să-şi vadă de copii, ne-am înţeles nu? zise la telefon pe un ton ce nu admitea discuţie.

— V'am spus ieu că numai 'mnealui poate să-mi facă dreptate?! Caută să-i convingă Toader pe cei doi slujbaşi, care încremeniseră căci nu auziseră niciodată asprime în vocea ministrului care era de-o delicateţă rară cu toată lumea.

— Aşa ministru, zic şi eu! spuse Toader cu convingere.

Ministrul şi ceilalţi doi îşi ţineau râsul. Şi cum ministrul mai ţinea încă receptorul la ureche i se transmise prin fir cauza fugii femeii.

— Cum, cum, o bate? Nu se mai întoarce nici moartă?...

— Auzi Toadere, c'o baţi, că ai cotonogit-o în bătăi! Bine omule, cum vrei să stea femeia cu sila, dacă nu ştii să te porţi cu ea?

— Păi, aşa din când în când, dece să spui, îi mai trag câte-o chelfăneală că nu ştiţi 'mneavoastră vă bătaia-i ruptă din rai şi femeia nebătută e ca moara neferecată!

— Să faci bunătate să n'o mai baţi! Uite, îi dau ordin prefectului să ţi-o trimită înapoi, dar dacă aud cumva că ai lovit-o, ai deface cu mine! Să ştii că am să pun pândarii să te lege cobză şi să te arunce în beciurile Prefecturii, m'ai înţeles?

— Am înţeles, să trăiţi, d-le ministru! Numai să vie ea acasă, că mă jur că n'o s'o mai ating, câte zilişoare oi avea d'azi înainte! Mă seacă la inimă de dor şi plâng dă mila copilaşilor care întreabă toată ziulica că unde-i mămuca, tătucule? eu ce să le spui? că... şi ochii i se umplură de lacrămi, îl îneca plânsul. Induioşat, ministrul, care pe lângă popularitatea-i proverbială avea şi mult suflet, continuă să vorbească pe firul electric:

— D-le prefect, te rog, mâine cel mai târziu femeia să fie înapoi la ea acasă... bine, bine, să trăieşti, ne-am înţeles, nu? Uite, a venit pe capul meu bărbatu-său să mă roage să-i trimit nevasta înapoi la copilaşi. Promite solemn că n'are s'o mai bată. Dacă nu-şi va ţine făgăduiala am eu ac de cojocul lui!...

— Aşa ministru zic şi eu, halal să-i fie, ferice de mămulica care l-a făcut! V'am spus eu că asta-i treabă de ministru!... Vesel că făcuse încă o faptă bună în ziua aceea ministrul zise:

— Ei acum Toadere întoarce-te liniştit acasă şi aşteaptă-ţi femeia, dar să nu te prind că-ţi calci făgăduiala că ţi-am spus ce te aşteaptă.

— Am înţeles, să trăiţi d-le ministru! Iaca, mă jur să mi se usuce mâna cu care-oi lovi-o. Am s'o cinstesc cum se cuvine unei femei harnice şi pricepute ca ea, zise cu sinceritate Toader, care nu ştia ce să mai facă de bucurie.

— Să trăiţi d-le ministru şi să vă dea Domnul sănătate!

Şi aplecându-se să-şi ia sumanul ce-i alunecase de pe umeri părăsi uşa cabineului cu desaga într'o mână şi cu căciula mitoasă în cealaltă, spunând încăodată, cu un aer triumfător: „Aşa ministru, zic şi eu!"

In genul lui * * *
Ţara dinspre Soare-Răsare

Din munţi
Cărunţi
De peste creste
Măestre

Din stânci detunate
Din ape 'noptate
Din izvoare
Călătoare

Din cele patru hotare
Cît e ţara de mare

Cu holde de aur
Cu solzi de balaur
Carpaţi cît soarele nămiezi
Sub veşniciile zăpezii
Ca un leu
Ca un zmeu
Paraleu
Ca un cîntec de iele

In palate de stele
Cîntă

Se frămîntă
Se 'nchină
'n lumină

Vocea biruitoare a neamului meu'
Vine
Vine
Tună
Furtună
Vocea străbună.

Pr'n asprele brume
D'n leagăn de lume
Pe piscuri semeţe
Cu poalele creţe
Ca faldurile unei mantii măreţe
Pe piscul sărac

Sub al raiului hamac
Prin veşnicii
Pr'n vijelii
Prin urgii
Stau ageri de pază
Cu lance şi scut
In adînc început
Strămoşii mei: un roman
Şi un dac.

Unul frate
Cu-a pădurii departe
Cu grohăitul jiv'nelor
In adîncul jilav al vizuinilor
Cu pasul căprioarelor

Peste gîlgîitul neîncetat al izvoarelor
Cu întunerecul, cu nopţile

Cu oasele 'nălbite de toate morţile.
Altul — urcat din Miază-zi
D'n Roma cetate
Cu mîndre palate
Drumuri de glorie
Săpate 'n istorie
Sandale de cremene şi fier
Croesc poteci prin neguri către cer.

Prin al vremilor somn
Ch'pul lor urcă 'nalt cît semeţia vulturilor
— Piatră de temelie a culturilor —
Ca un cal năzdrăvan
De şoiman.
Unu-i ţăran
Altul domn.

Unul domn, altul ţăran,
Năzdrăvan
Au nuntit
Veacuri au bubuit
S'au năruit
Impărăţii
De veşnicii
Şi altele-au ieşit.
Ţară nouă, neam nou
In fund de legende Carpatice
A dat ca iarba 'n ploile primăvăratece
Din fala romană şi-al Daciei aspru sîn,
Intâiul romîn!
Neamul meu
Neamul meu
Prune neprihănit în ostroavele lui Dumnezeu
Spre care nu saltă
Decît pasărea cu rotire înaltă.
Ci glasul şerpilor
Prin mustirea 'ntunecată a ierbilor
Ci glasul vîntului
In subteranele pămîntului
Niciodată nu tace
Niciodată nu zace
Ca un balaur se frămîntă
Şi cîntă
Şi descîntă
Şi iar, cascadie, cîntă
Legenda străvechilor neamuri Trace.

Cu solzi de balaur
Trecutul de aur
Aue, aue...
Se 'nalţă, se nărue
Zălud
Zălud
Il aud
Cu glas de 'neeput
De rege hirsut,
In orice minut
Măreţul, fără de moarte trecut.

Trec anii, solii
Păsări albe prin negre veşnicii
Şi plugul coboară
Pe panta uşoară
Spre miez de cîmpie
Să-ţi lărgească hotară
De grîu şi secară
Hotare de ţară
Cu brazde de fier
Cu miruri de cer
Romînie!

Şi vremea ciocăne iară
Ca un uliu în cuşcă
Ciocăne şi muşcă
Şi cerul se 'ndoae
Şi holda vueşte nebună
De semne de ploae
De semn de drăcească furtună,
Din Asia sălbatecă
Din puste pîrlite de dogoarea văratecă
Ca fiara de goi
Cu chip de strigoi
Vin neamuri, vin hoarde
Cu strigăt de moarte
Vin triburi nomade
Cu fulger de spade
Vin
Vin
Peste sînu-ţi senin
Iară şi iară
De moarte 'nsetaţi
Cu cai ne 'nşeuaţi,
Cu săbii fără teacă,
Iară şi iară
Trupul să-ţi treacă
Prin foc şi prin pară
Tînără ţară.

Şi tu svicneşti şi gemi
Prin vaet de vremi
Şi nu blestemi
Şi plîngi
Şi te frîngi
Şi pleci
Pe sihastre poteci
Neamul meu
Spre leagănul tău de 'neeput
Leagăn şi scut
Spre muntele cu fruntea lîngă Dumnezeu
Cu cerbii, senini
Lui să te 'nchini
Neam răbdător
Neam roditor,
Ca, după furtuna de vară
Iară
Iară
Să creşti floare mălastră, floare rară
Mai frumoasă, o, ţară!

Din sînge, din sudoare
De nouă ori arat şi semănat
De nouă ori fermecat, blestemat,
De nouă ori binecuvîntat
Te ridici, neam, strajă spre Soare-Răsare
Nemuritoare.
Neam ales între toate
Crucificat ai fost precum Christos şi tras pe roate
Dar niciodată, nici un sabat
Nu te-a 'njunghiat.
Aspru-ţi cuvînt
Creşte cu iarba din orice mormînt
Din fruntea fiecărui strămoş
creşte-un stejar vînjos
Din mîini de plug şi spadă bătătorite
Cresc flori daurite
Şi, peste opinci
Trec miei cu tilinci
Peste putrezitul suman
Trece un împărat-cioban
Cu doine în fluer
Şi fruntea 'n al furtunilor şuer.

Telegar năzdrăvan
De august rădvan
Spre Soare-Răsare, spre cumpăna vieţilor
Te întîlneşte, ţară, roua cea dintîi a dimineţilor
In pocnet de bici
In hăuit de voinici
In cîntec de glorie
Tragi brazde 'nainte, peste Istorie
Spre culmi de destin
Cu pasul mîndru al regilor
In vecii vecilor
Amin.

. . . . . *)

p. conformitate BELZEBUTH

*) Aici stă iscălitura autorului, care prin rezonanţa ei deosebită, completează în chip fericit opera, neputând fi desprinsă de ea.

VIAȚA DE DINCOLO DE RAMPĂ

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

CATEVA NOI TIPARITURI MUZICALE ROMANEȘTI. —

Editura muzicală românească este încă în perioada unor anevoioase începuturi. Propriu zis, specializare autonomă în această ramură a tiparului nu avem. Unele mari întreprinderi, tolerează ca ramură sesundară editarea m u z i c e i, foarte puține din ele însă în condițiuni tehnice mulțumitoare. De aceea, apariția în țară a unor lucrări muzicale românești serioase rămâne un eveniment rar și surprinzător, care merită să fie semnalat.

Mai cu seamă când faptul nu pare accidental și izolat, ci se încadrează unei activități susținute cu continuitate.

In condițiuni de remarcabilă estetică grafică, a apărut la Cernăuți, în editura „Iconar" o serie de compoziții românești, care reprezintă un apreciabil pas de înaintare în domeniul tiparului muzical românesc. Gravate limpede și îngrijit, însoțite în sugestivă expresivitate de reproduceri după gravuri de Rudd Rybiczka, lucrările date la iveală mai au și meritul să fie muzică bună și caracteristic românească, iar nu încercări fără de valoare ajunse la lumina imprimării în urma vreunor ambițiuni, de o parte, și nepriceperi, de altă parte.

Sunt culegeri de Liviu Rusu, coruri și colinde, în trei caete, primele intitulate cântece de cătănie. Autorul se dovedește bun și onest cunoscător de muzică populară și tălmăcitor credincios al acestei muzici în forme de scriere polivocală, bine articulată și bine păstrată în atmosfera și duhul ei natural.

Un alt caet cuprinde patru coruri mixte de Mihail Jora, „Foaie verde bob săcară", „Teiuleț cu foaia lată", „Mă mieram" și „Puica". Muzicalitatea sfătoasă și plină de tâlc, scrierea vioaie, stilul savuros, specifice penei de compozitor a lui Mihail Jora, sunt prezente și în aceste coruri, care se adaogă cât se poate de potrivit altor coruri de succes definitiv verificat ale autorului lor.

In sfârșit, un cor-baladă, de scriere limpede, simplă și proaspătă „Costea", de Paul Constantinescu, mizician inteligent, îndemânatec și original, aducător de atmosferă bine impregnată de autenticitate muzicală națională.

Muzica tipărită de „Iconar" apare sub îngrijirea d-lor Liviu Rusu și Mircea Streinul. Realizările excelente obținute până acum, vor fi, o dorim și urăm inițiatorilor, sporite cu altele, tot atât de valoroase, spre a contribui cât mai plin la crearea unei biblioteci ceva mai consistente de literatură muzicală românească, desiderat vechiu și însemnat al compoziției autohtone.

AUDIȚIA CLASEI DE COMPOZIȚIE DIMITRIE CUCLIN. O audiție de proporții puțin cam obositoare, dar nu fără de merite, a fost organizată la „Dalles", de clasa absolvenților compozitori ai clasei profesor Cuclin, dela „Academia Regală de Muzică". Au fost prezentate felurite lucrări ale d-lor Ion Dumitrescu, George Dumitrescu, Dinu Bugeanu și Ștefan Neaga.

Compozitorul, în chip normal, se formează, cu adevărat, după ce a părăsit băncile școalei.

După acumularea grăbită și febrilă a cunoștințelor compozitorești generale, după scrierile muzicale ale acestei epoci, în care cantitatea se poate ușor confunda cu fecunditatea, iar călcarea principiilor scolastice cu inpedendența, tânărul aspirant creator începe abia să se caute pe sine, să elimine inutilul, să capete discernământ stilistic, să-și revizuiască și concentreze mijloacele, descoperind, și nu întotdeauna, calea cea bună, către artă.

Nu se pot, de aceea, de cât în chip cu totul excepțional, aștepta, în compoziția muzicală, rezultate absolut concludente, chiar dela sfârșitul studiilor școlare.

Considerăm de aceea simple indicațiuni acelea oferite de producția studenților compozitori și relevăm, la d. George Dumitrescu, tendințele către o exprimare liberă și trăsăturile doveditoare de gândire personală, la d. Neaga, o muzicalitate destul de împlinită și de curgătoare, la d. Ion Dumitrescu, mai multă claritate de ideie și linie și la d. Dinu Bugeanu, afinități cu stilul actual al unora din principalele surse de școală românească ale noastre.

Evoluția viitoare a tinerilor absolvenți, va putea singură să cimenteze făgăduelile pe care le descoperim, în acest scurt comentariu.

Ceea ce se poate spune

A fost odată un politician, care în plină desfășurare a unei mari drame istorice, simțindu-și sfârșitul politic își amenința astfel adversarii: voi vorbi ca la maidanul dulapului. Ceea ce a fost acest „maidan al dulapului" știu probabil bătrânii noștri, și după câte am aflat era ceva foarte rău. Acolo gura lumii deslegată de orice conveniență putea spune orice. După câteva decenii de civilizare, iată că un șlefuit politician reactulizează un fenomen care trebuia îngropat pentru totdeauna în negurile unui trecut incert și din multe privințe jalnic. Dar dacă în politică lucrul ar fi putut prinde oarecare miez, dat fiind că prostimea tot prostime e, în cultură apare cu totul altfel.

Atâta vreme cât e vorba de o concurență oarecare, toate mijloacele sunt puse pe tarabă pentru a realiza scopul: distrugerea concurentului. Și în acest caz se poate spune orice. Scena însă nu e o tarabă. Acolo nu se poate spune orice. Pentru motivul că ea seamănă foarte mult cu o catedră. O catedră de multe ori mai luminoasă și mai bogată decât cea a școlii. Dacă la teatru vin oameni de toată mâna, teatrului nu îi este îngăduit să ofere lucruri de toată mâna. Nu este vorba aici de vorbe tari, ci cu totul de altceva. E vorba de întâmplări interesante și neinteresante, de intrigi mărunte și intrigi complexe.

Trebue băgată odată pentru totdeauna în capul autorilor, mai ales, ideea că teatrul nu e divertisment, nu e maidan al dulapului, ci expresia cea mai vie a unui neam în desvoltarea ciclurilor lui de viață

Făcând, acum la sfârșitul stagiunii bilanțul unui an de activitate, vedem că nici în acest an nu am avut marele spectacol pe care de atâta vreme îl așteptăm. In schimb am fost copleșiți de mărunțișuri, unele plate altele deadreptul vulgare. De ce? Pentrucă teatrul nu există la noi ca o realitate organică, ci numai ca un fel de obiceiu deprins prin imprumut. De aceea pe scena noastră se poate spune orice, pentrucă nu ne pasă. Teatru și nimic mai mult.

Care este soluția acestei crize? Una singură: organicitatea vieții noastre în cetate. Când acest lucru se va realiza, teatrul va ieși dela sine, ca un fruct.

Până atunci însă, pentru a fi pregătiți, trebue să luăm toate măsurile. In primul rând să cunoaștem marele teatru al lumii. Mă întreb ce s'ar întâmpla, dacă după sfârșitul unei stagiuni s'ar interzice tuturor teatrelor din țară să mai joace diverse porcării pariziene, judeo-maghiare, sau chiar autohtone și s'ar impune acestor teatre un repertoriu selecționat din tot ceea ce literatura dramatică a dat mai desăvârșit până acum. Ar da teatrele faliment? Nicidecum. Ar fi asaltate. Pentrucă lumea este mai însetată de cunoaștere decât se crede.

Curățindu-se astfel terenul, s'ar împiedeca pentru totdeauna creșterea buruenilor, s'ar crea o tradiție. Intr'un teren astfel curățat nu ar întârzia să apară și un teatru românesc.

Totuși, în fapt, acest lucru nu e posibil. Pentrucă teatrul este astăzi trust, întreprindere cu întinse scopuri lucrative. Și mijlocul cel mai ușor de a câștiga, este exploatarea părții slabe a oamenilor, nu stimularea celei bune. Abia în momentul când germenii propagatori ai racilei vor fi scoși din organismul social, încercarea va fi posibilă. Pentru asta nu trebue numai geniu, ci în primul rând seriozitate. Cu seriozitate și metodă maidanul dulapului poate fi ușor transformat în parc. Este ceea ce se cere autorilor, regisorilor și actorilor. O strânsă coaliție a tuturor acestora ar putea răsturna cel mai feroce capital.

AGATHON

ECRANUL

CARLTON: Orașe sub alarmă

Traducerea exactă a titlului american ar fi următoarea: „Un om de care să-ți amintești". Domnii traducători au găsit, însă, că titlul nu este prea comercial și filmul a fost numit: „Orașe sub alarmă".

E drept că majoritatea publicului așteaptă dela filme „senzații tari", pe cari titlul ales de traducători le promite din plin. „Orașe sub alarmă" sugerează, bine înțeles, chipuri de gangsteri fioroși în luptă cu pașnici cetățeni, hotărîți să restabilească pacea în orașele asupra cărora planează „alarma".

Și numai despre așa ceva nu este vorba în filmul prezentat de cinematograful Carlton.

Dacă am încerca să apropiem filmul „Orașe sub alarmă". de altul prezentat mai de mult, trebue neapărat să ne gândim la acel minunat „Good bye, Mister Chips". Povestea modestului medic dintr'un oraș de provincie care, întotdeauna este trecut cu vederea și este chemat de pacienți numai atunci când ceilalți doctori lipsesc, are multe asemănări cu viața blândului apostol care în film purta numele de Mister Chips.

Bine înțeles, un astfel de subiect, este tratat într'un chip cu totul deosebit de cel al obișnuitelor filme americane. Intr'o viață aparent mediocră, nu poate interveni nici una din acele întâmplări neobișnuite cari abundă în viețile sbuciumate ale „business-man"-ilor vremurilor noastre.

Fără „scene tari", fără „nume mari" pe afiș, filmul acesta reușește să fie totuș unul din cele mai bune filme prezentate în ultimii ani.

Suntem, totuși, convinși că filmul nu va fi pe gustul marelui public. Și avem, deci, satisfacția, că am fost unii dintre puținii pe cari această peliculă a izbutit să-i înnalțe deasupra multelor meschinării pe cari le întâlnim, la fiecare pas, în viața de toate zilele.

Recunoaștem, fără nici o rușine: filmul ne-a impresionat până la lacrămi.

Și aceasta, cu toate că n'am întâlnit nici unul din trucurile obișnuite filmelor melodramatice.

Meritul mare îl are un actor excelent pe care publicul nostru îl cunoaște prea puțin. Numele lui este Edward Ellis. Merită să fie reținut, mai mult decât numele blondei Ann Shirley care e drăguță și lipsită de talent.

SCALA: Luna de miere în Bali

In fond, lumea este mai mică decât pare. Dovada ne-o fac cei doi eroi ai filmului care își mută mereu terenul pe care are loc flirtul lor, dela New York la Bali și invers.

Problema pe care o pune filmul este destul de cunoscută: poate o fată emancipată să renunțe la toate avantagiile pe cari i le dă libertatea, în favoarea unui cămin mai pașnic, lipsit de toate neprevăzuturile libertății?

Răspunsul este: „Bine înțeles că poate". Răspunsul acesta îl prevede spectatorul dela început, și așteaptă calm ca toate conflictele să se termine și eroii să se împace.

Sfârșitul este, în privința aceasta, lămuritor: pe o plajă, un bărbat, o femee și o fetiță, cântă o melodie, mulțumiți că totul s'a terminat cu bine.

Cântecul odată terminat, fetița continuă totuși să cânte. Bărbatul, îngrozit că această continuare ar putea da naștere la noui conflicte o oprește: „Nu vezi că filmul s'a terminat?"

Și, fiindcă așa vrea domnul, filmul se termină. Putea însă, tot atât de bine să și continue. De pildă, tânăra femee se supără, pleacă dela Bali la New York ș. a. m. d.

Am revăzut-o în film pe Madeleine Carrol, cu bucuria cu care revezi o femee frumoasă și talentată, dar și cu părrea de rău că n'ai ocazia s'o admiri într'un film ceva mai bun.

Akim Tamiroff e foarte reușit într'un rol caricatural iar o fetiță de vreo patru ani e hotărîtă s'o detroneze pe Shirley Temple. Lucrul nu e prea greu cu toate că noua „steluță" nu e prea talentată.

TRAIAN LALESCU

PE VIU...

Tragediana LENY CALER, în „Un băiat și jumătate"

GAME

se numește un caet de poezie, care apare, nu știm nici noi prea bine, lunar sau când au redactorii bani. Aparține grupului de artă și literatură „Apă vie" și se p r e z i n t ă în foarte bune condiții tehnice. Al doilea caiet ne prezintă o duzină de poeți, **— dintre care trei poetese** *— plus o copertă semnată de Voinescu.*

Desprindem din poezia domnișoarei Maria Ana:

Implinire săracă de pământ.
nu, eu nu sunt făcută să cânt:
nu-s pentru foamea de zare,
sunt doar așa, fată ca oricare,
dar sănătoasă și plină.
Pentru căutarea celui așteptat
mă vreau grădină.
să culeagă, păgân, rodul și să stee
mereu lângă bucurie. Doamne,
mă vreau femee!

Din „Balada Prințului Lunii" de Anișoara Odeanu, o imagine:

..printre stelele ce sună peste mări
ca un clinchet melancolic de brățări

restul poeziei fiind sub nivelul celor din „Fata lui Codru-Impărat".

VLADIMIR NABOKOV-SIRIN: CAMERA OBSCURĂ

In traducerea d-lui R. Donici, a apărut de curând **„Camera obscură"**, roman de Vladimir Nabokov-Sirin, unul dintre cei mai prețuiți scriitori ruși contemporani.

TINEREȚE

Este unul dintre tinerii actori ai primei noastre scene. Unul dintre tinerii și talentații noștri actori. Un fizic proporționat, un chip regulat cu o linie fină de autentic boem, un talent în perpetuă fervoare, un perfect al mimicei și al dicțiunei, acest tânăr cu tinerii, nu ne-a înșelat — de bunăseamă, nu ne-a înșelat — vechi și neclintite păreri asupra posibilităților sale actoricești. Cel ce scrie aceste târzielnice șire, îl cunoaște de mult pe N. Mottoc; de mult; de vreo cincisprezece ani. Anii, frumoșii ani ai adolescenței și ai primelor iubiri, i-am trăit laolaltă, sub acoperișul fumuriu al unei gări undeva, pe Prahova în sus. Feciorul cel de-al doilea al unui conștiincios și venerabil funcționar superior la calea ferată, de mic — micuț era un fel de „drac gol". — cum îl categorisise maică-mea, căreia îi sărea așa, nitam-nisam, de gât și începea să-i recite pe nerăsuflate pasagii întregi din „Andromaca", sau din „Conu Leonida". Era, într'adevăr, un „drac", așa cum îl vedea multă lume: gol, dar avea un suflet de aur. Bun frate, bun coleg, ideal tovarăș de peregrinări pe malurile unei Prahove însorite, acest rarisim om, năucea lumea, la serbările școlare, cu monoloagele și recitările lui, ca un actor în embrion ce se afla

— O să-l dăm la conservator, încerca maică-sa să înmoaie cerbicia unui tată care voia să vadă eșind, din acest plăpând și palid fiu, un respectabil doctor, sau poate un profesor de ispravă.

Dar viația și-a mers drumul ei și N. Mottoc este astăzi una din bunele nădejdi ale primului nostru teatru național.

Până acum a avut puține prilejuri să arate ceeace poate, — este prea tânăr. L-am văzut în „Titanic-vals", în „Serenada din trecut" și acum, recent, în „Anuța" și în „Toți avem interese". Totdeauna jocul de scenă și toate celelalte posibilități actoricești ale lui N. Mottoc, au confirmat lapidara definiție de acum cincisprezece ani: „dracu' gol".

Pe drumul spinos al urcușului, suntem siguri că arta acestui tânăr și deloc lăudăros actor, va birui în mod strălucit. Il vedem cucerind glorie și cinste nu pentru el, cât pentru Arta căreia s'a dedicat.

L. A.

Se lasă cortina...

Actori și angajamente

Fierbere mare în lumea viitorilor actori: se apropie examenele de sfârșit de an și „producțiile" Academiei Regale de Muzică și Artă Dramatică.

Și câte nădejdi nu pun viitorii actori în rezultatele acestor examene!

Ce frumoase visuri se țes până în ziua producției; ce iluzii își face tineretul, despre succese și angajamente...

Unul mai entuziast și mai talentat decât altul, tinerii știu că de aprecierile ce se vor face la aceste producții, se leagă soarta zilelor prin amarul și bucuriile cărora își vor strecura dreptul la existență și la profesie.

Insfârșit scena pe care elevul a studiat-o trei ani în șir, va fi jucată în fața publicului, în fața cunoscătorilor, în fața criticei implacabile.

Deși știe bine că în cei trei ani de învățământ teoretic, a vorbit la un telefon imaginar, ținând în mână plaivasul ori batista, în loc de receptor, elevul își ia inima în dinți și se avântă în fața proectoarelor, cu nestiința păianjenului deslinit de pânză

Admirațiile de până eri, se pierd ori cresc în ceasul hotăritor al producției.

Junele care până eri se strecura sfios, astăzi calcă țanțoș sub povara costumului de cavaler medieval...

Pentrucă de azi înainte e artist, ar fi bine să afle și el ce-l așteaptă în meserie.

Să ne îngăduim mai întâiu luxul unei scurte examinări a situației talentelor excepționale

De peste un deceniu, aceste talente extraordinare, pătrund în conservator fără studiile necesare.

Poate judeca oricine realitatea. Nu-l mai întreabă nimeni de studii, pentrucă ar fi absurd să se mai pretindă fostului bărbier ori tâmplar, studii pe cari le-a ocolit tocmai pentru a-și face o meserie, în care merg și fără carte.

Povestea e veche și nu mai impresionează pe nimeni.

Aceste talente extraordinare știu să fie angajate. Același vis le leagă pe toate — un angajament la Teatrul Național.

Necesitățile primei scene fiind mari, majoritatea acestor talente își fac loc, înlăturând de cele mai multe ori pe puținii chemați.

Conducerea primei scene are tot dreptul, atunci când oferă angajamente cu câte două mii de lei pe lună.

Trec însă anii și aceste talente se înmormântează, târînd după ele și pe puținii buni.

O singură instituție profită în adevăr: Sindicatul Artiștilor Dramatici și Lirici — prin cotizațiile pe cari le plătesc toți actorii.

Nici un actor nu poate juca fără carnet de liberă profesie, deci fără să fie înscris în Sindicat.

La rândul lui, Sindicatul are și el dreptul să fabrice artiști, nu numai Conservatorul.

S'ar părea că aceste două instituții se concurează, disputându-și întâietatea numerică a artiștilor.

E cert, că această supraproducție dublă, e în progresie.

Teatrele au nevoie de actori, dar de actori buni, nu de produsele în serie, asvârlite pe piață fără alt rost decât al șomajului.

Acum câțiva ani s'a propus suspendarea activității conservatorului, pe timp limitat.

A fost deajuns să le propună o soluție pentru limitarea „talentelor", pentruca anumiți negustori de teatru să institue un fel de concursuri pentru recrutarea viitoarelor vedete.

Peste o săptămână vom asista la producțiile Academiei Regale de Muzică și Artă Dramatică.

Zece — douăzeci de tineri artiști dintre cari Teatrul Național va alege câțiva auxiliari.

Restul, tăcere, tăcere mai ales în jurul numelor și talentelor excepționale...

La sfârșitul lui August vor începe repetițiile, directorii de scenă vor privi în foiul lătător noui promisiuni ale scenei și actorii consacrați se vor felicita de succesele vremurilor noui.

La Național sau în companiile particulare, actorii buni au locurile lor, pe cari nu au a se teme că și le pot pierde.

Pentru a ilustra o stare de fapt, vom aminti că angajații încadrați și definitivi ai primei scene au făcut un demers pentru sporirea salariilor.

S'a cerut majorarea, dacă nu chiar dublarea salariilor.

Un societar are dreptul să ceară 50.000 lei pe lună, în loc de 25.000; un auxiliar însă, e bun în grad — adică 2000 lei pe lună.

Lumea teatrelor a izbutit să se despartă, prin grija și dragostea pe care marii artiști o au față de camarazii lor mai mici.

Nu se mai întreabă nimeni dacă în lumea celor necăjiți, nu sunt și forțe cari spunându-și cuvântul, o fac pentru respectul ce-l poartă aristrocrației artistice.

Formula salvatoare a moralității culiselor s'a găsit: prea mult și inutil tineret artistic!

Cotiturile vieții artistice sunt multe și pline de neprevăzut.

Cei interesați uită însă că pot fi făcuți răspunzători de o stare pe care au dorit-o, pentru a trage foloase.

Sunt prea mulți artiști tineri? Dar cine le-a făcut vânt pe scenă, dacă nu tocmai acei cari alegându-și oameni de casă închid ochii asupra realităților teatrului românesc? Peste o săptămână vor avea loc producțiile claselor de dramă-comedie; aceleași speranțe, aceleași decepții...

GHEORGHE SOARE

Crâmpeie

Esteticienii în Teatrul românesc contemporan

O instituție de artă și cultură cum este Teatrul, ne dă prilej — cu drept de apel — să facem câteva creionări în jurul unor figuri reprezentative în mișcarea teatrală românească: D. ION MARIN SADOVEANU, VICTOR PAPILIAN, VICTOR ION POPA și CAMIL PETRESCU.

Primii dețin posturi bine meritate în teatru; ultimul fostul director retras undeva într'un ungher, poate mai dă și azi „note calificative" actorilor, amintindu-și timpuri de glorie.

Ce vreți! „Jocul ideilor e jocul ielelor", spune d. Camil Petrescu, undeva...

Dar, să trecem peste asta.

Nu ne vom opri, deocamdată, nici la calitatea de scriitori, de prim plan, a domniilor lor, ci ne vom mărgini să-i privim prin prizma unei estetici teatrale.

Da, în complexul teatral există o estetică. Să nu vi se pară deplasat un lucru: cred că este singura **estetică vie, căci în Teatru, accentul trebue pus, în primul rând, pe elementul actor, pe sensibilitatea lui și numai pe ea. Orice altă premiză o socot falsă.**

La baza scenei stă actorul, magia scenică el o creează.

Să nu mi se ia în nume de rău dar, numai prin acest **unghiu viu, al esteticii sensibile,** înțeleg să privesc rostul activității actualilor și fostului director de teatru.

Pe d. ION MARIN SADOVEANU, om de înaltă cultură, un abil al verbului în orice împrejurare, îl vrem mai hotărît.

Aceleași cuvinte găsesc că se potrivesc d-lui VICTOR PAPILIAN și d-lui VICTOR ION POPA. Pe d. CAMIL PETRESCU, nu vreau să-l mai tulbur din programul domniei-sale.

Fiecare, dintre domnii directori de teatre, aș vrea să fie un Diogene care, cu lampa în mână, în ameaza mare, să-și caute actorii.

Cine-i stăpânit de această pasiune, de această dragoste, nu poate da greș.

APEL

Pe cei care vă urmează în templul Thaliei, cu puteri noui, nu-i istoviți creind mereu obstacole; neteziți-le drumul, să poată cuprinde lumina artei în toată măreția ei, spre bucuria cea mare ce se va răfrânge asupra țărei întregi.

AL. ILEA

A apărut în Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

S'A SFÂRȘIT PRIMĂVARA

nuvele, de VICTOR POPESCU

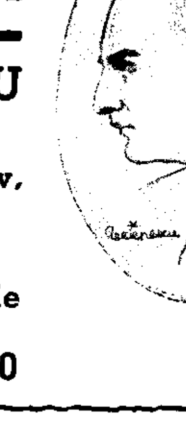

Observație, analiză, suflu epic și descriptiv, unitate. O carte de maturitate literară.

De vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din țară.

PREȚUL LEI 60

A apărut de ziua cărții în colecția „UNIVERSUL LITERAR" volumul de poezii

PRIVIGHETOARE OARBĂ

de

GHERGHINESCU VANIA

O carte de mare succes, a unui poet de înalte posibilități.

In colecția „UNIVERSUL LITERAR"

a apărut de curând:

NALUCA

dramă de MIHAIL DRUMEȘ

autorul marilor succese literare: Invitația la Vals și Scrisoarea de dragoste.

Popas lângă melancoliile Târgoviştei

— Reportaj cu amintiri, versuri şi... paranteze —

de TRAIAN LALESCU şi NICHITA TOMESCU

UN GEAMANTAN CU VISE ŞI CURSURI DE DREPT

Imi plimbam, intr'o dimineaţă, pe străzile Bucureştiului, neliniştea, cu acelaş sentiment de sfială cu care îmi ţineam pe braţ fulgarinul cu care pornisem, cu două ceasuri mai înainte, să înfrunt ploaia, şi pe care acum, cerul înseninat de-odată, îl făcuse inutil.

L-am întâlnit pe prietenul Ştefan Baciu, ai cărui ochi priveau, par'că, mai nedumeriţi, prin lentilele cu nu ştiu câte dioptrii ale ochelarilor :

— Ştii că s'au afişat examenele la drept ?

— Am văzut. Săptămâna viitoare nu dau nici-un examen. Dar tu ?

După chipul trist al lui Ştefan Baciu, am ghicit răspunsul :

— Luni, am primul.

— Mai mergi atunci, Sâmbătă, la şezătoare?

Se cuvine să deschidem o paranteză în care să ne informăm cititorii că revista „Universul Literar" a organizat ultima şezătoare din sezonul acesta, la Târgovişte, în ziua de 1 Iunie.

Inchizând paranteza, să revenim la Ştefan Baciu, care după oarecare gândire, a luat o hotărire eroică :

— Fie ce-o fi. Merg cu voi.

...Şi în ziua de 1 Iunie, la ora 2 şi jumătate, intram în camera lui Ştefan Baciu, ţinând în mână un geamantan, în care printre manuscrise şi cărţi pusesem câteva fascicole de Drept Civil. Invăţătura poate stă foarte bine alături de poesie. Şi cum nu voiu scrie eu partea doua a reportajului, sunt scutit să spun, dacă la întoarcerea din şezătoare, acele câteva fascicole erau citite sau nu.

Curând, a venit şi directorul nostru, Victor Popescu. Siegfrid, bunul nostru Siegfrid, ne aştepta jos, hotărît, ca un automobil ce se respectă, să înghită toţi kilometrii cari despart Bucureştii de Târgovişte.

Ştefan Baciu a luat loc alături de Victor Popescu, iar Nichita Tomescu şi cu mine am trecut în spate.

O PARANTEZA

Aici vine rândul unei noui paranteze. Il vom lăsa pe Siegfrid să sboare pe asfaltul şoselei Bucureşti-Ploeşti, iar noi vom scrie aici câteva rânduri despre un confrate tânăr ca şi noi, care într'o revistă, se ocupă de şezătorile noastre literare.

Poetul — specificăm: *poetul de talent* — se arată revoltat de faptul că noi organizăm şezători literare. Spune dânsul că n'am fi noi în drept să citim versuri sau proză în faţa publicului. Ne miră mult această afirmare, deoarece, la o şezătoare organizată mai de mult chiar de gruparea din care face parte poetul, câţiva dintre noi am fost invitaţi să luăm parte. De unde vine această bruscă schimbare de idei ?

Apreciindu-l pe poetul care a scris nota despre care vorbeam, nici nu mă gândesc să-l trec alături de alţi aşa zişi poeţi, cari nu pot înţelege de ce, la şezători, unii dintre noi sunt bisaţi, iar dânşii nu.

I-am răspuns, în această paranteză poetului, tocmai fiindcă îl preţuesc şi fiindcă aş vrea să ştiu de unde porneşte reaua credinţă cu care este scrisă întreaga notă.

Să închidem, acum, paranteza.. şi să trecem la drumul nostru.

Iată-ne ajunşi la Ploeşti unde, după o haltă de rigoare la cofetăria Angelescu, constatăm cu durere că ploaia — capricioasa ploae a anului 1940 — a început din nou să cadă — ca să spun aşa — din senin.

Durerea e, mai degrabă, a mea şi a lui Nichita Tomescu, de oarece Siegfrid este acoperit doar în faţă.

— Inţeleg să plecăm plouaţi dela şezătoare, dar nu să venim — constată Nichita.

— Se cuvine să înălţăm câteva rugi cerului, ca să înceteze ploaia — intervine Victor Popescu.

Soluţia cea mai bună o dă Ştefan Baciu :

— Să-l chemăm pe Virgil Carianopol să ne aducă o „Scară la cer".

In aşteptare, constatăm că savarinele sunt tot atât de bune, la Ploeşti, ca şi tartele cu căpşuni.

Iute, cum a venit, ploaia a şi plecat. Aşa că am pornit, din nou, la drum : un drum ceva mai puţin asfaltat, cu gropi peste care Siegfrid trece cu destulă trudă.

Drumul până la Târgovişte nu e lung.

După două ceasuri şi jumătate suntem în faţa librăriei Enăchiţă Văcărescu, în centrul Târgoviştei.

O PRIMIRE PE CARE N'O VOM PUTEA UITA

Am ezitat mult până să dau acest titlu noului capitol, din pricina banalităţii lui. „Nu voiu putea uita": am spus de atâtea ori cuvintele astea. La Târgovişte însă, mi-am dat seama cât de uşuratec am fost câteodată.

Un lucru care nu se poate uita, seamănă, pe semne, cu primirea călduroasă pe care ne-au făcut-o prietenoşii târgovişteni.

D. profesor Ion Negoescu şi d. Jean Vasiliu, ne-au arătat, în tot timpul şederii noastre la Târgovişte, o părintească dragoste, iar pumnul de elevi din clasa a VIII-a cari ne-au întovărăşit, ne-au fost fraţi de vârstă şi vise. Ne-am simţit, într'adevăr ca la noi acasă.

Ne aşteptau în faţa librăriei şi ceilalţi scriitori cari veniseră cu trenul

Maestrul Radu Gyr, trecea dela un grup la celălalt cu voioşia atât de caracteristică marelui nostru poet.

Umbra lui Virgil Carianopol se întindea, elegiac, pe trotuar iar ochelarii lui Teodor Al. Munteanu se făceau remarcaţi într'un grup de liceeni sgomotoşi. Ladmiss, cu o nouă „frizură", îşi povestea amărît, păţania dela frizer.

— Eu am vrut să mă tund cu numărul 0, să-mi crească părul mai bogat. Dar tocmai când îmi trecea frizerul mai cu foc, maşina prin păr, a venit patronul, care mă cunoştea, şi nu m'a lăsat, în ruptul capului, să-mi rad *tot părul. Cică e frig afară. L-am ascultat şi* am rămas, jumătate ras, jumătate nu.

— Bine ţi-a făcut — intervine d. Fântâneru — destul te-ai ras tu în nuvele.

Pornim, cu toţii, spre melancolicele ruine ale Târgoviştei.

D. profesor Negoescu ne-a dat toate amănuntele, făcându-ne să înţelegem trecutul măreţ al cetăţei domneşti.

Aşteptăm un volum al acestui emerit profesor, în care să aflăm, pe îndelete, amănunte din trecutul Târgoviştei.

Dar să trecem din nou la reportajul nostru.

Maestrul Radu Gyr priveşte un petec de cer care zâmbeşte prin gura deschisă a unor ruine. Il lăsăm să viseze, bănuind că rezultatul viselor, va fi o poezie, şi ne suim în legendarul turn al Chindiei.

Târgovişteie răsare, pitic, la picioarele turnului. Ladmise Andreescu pare fericit. A ajuns în „ţara cerului".

S'a înserat. Ne întoarcem în oraş, unde ne aştepta o gustare la o cafenea din centru. Patronul cafenelei este prezentat, poeţilor :

— „Dânsul este domnul Căpiatu".

— „Imi pare bine", intervine domnul Radu Gyr. „Şi eu sunt tot poet".

La masă, Ladmiss Andreescu se mută de lângă Teodor Al. Munteanu pe motiv că nu vrea să stea lângă un poet şi se aşeză lângă mine. Calm, îl informez că şi eu scriu, câte-o dată, versuri.

D. JEAN VASILIU

— „Bine, dar asta nu înseamnă că eşti poet", îmi răspunde, senin Ladmiss

La ora 9 suntem toţi în „sala de arme" a Târgoviştei unde un public numeros aşteaptă începutul şezătoarei. Domnul profesor Negoescu, după ce a făcut elogiul revistei „Universul Literar", a amintit toate figurile celebre cari au trăit în Târgovişte. Domnul primar Ianou Atanasescu a urat, în calde cuvinte, bun venit, scriitorilor bucureşteni.

Domnul C. Noica, în cuvântarea sa, s'a impus ca un minunat gânditor şi conferenţiar. Conferinţa este, de altfel reprodusă în pagina I-a a revistei. Domnul Jean Vasiliu i-a prezentat apoi, prin cuvinte spirituale, pe poeţi.

Primul a citit prietenul Nichita Tomescu, care, cu glas cald, a adus în sală atmosfera melancolică a Bărăganului. Lungi aplauze l-au răsplătit pe poet.

..Şi aci rolul meu se termină. Nichita Tomescu, va renunţa, pentru o clipă, la poezie şi va deveni reporter. Ascultaţi-l !

UN TĂCIUNE ŞI-UN CĂRBUNE

De geaba caut un loc printre ciorchinii îngrămădiţi în „Sala de arme". Mă postez, în picioare, lângă un perete — de unde aveam un foarte favorabil unghiu vizual — şi sunt primul care constat efectul poeziilor noastre: se *încălzise* publicul. Printre cei care se aprinseseră mai repede, era şi Ladmiss Andreescu, a cărui faţă, îmbrobonată, începuse să lucească...

Ca o orgă, glasul lui *Teodor Al. Munteanu* începe să dea sălii o gravitate limpede, şi publicul gustă cu nesaţ din „merile domneşti" puse la dispoziţie de oţeanul (de fapt moldovean) de pe scenă, care în loc de coş, ţinea în mâini cartea sa cu stihuri abia scoasă de sub teasc.

Este adus de mână, pe scenă, un tânăr, *George Păun*, poet târgoviştean cu real talent şi cu voce frumoasă, care este ascultat cu deosebit interes.

In fine, intervine critica. D. *C. Fântâneru*, melodios şi de pe scaun, citeşte un bine susţinut fragment de roman. Alături de eroina din romanul din care a citit d. C. Fântâneru — am văzut şi *simţit*, într'unul din rândurile dela mijloc, — pe-o fată cu faţa de gutui, stând cu mâinile încleştate şi cu ochii înfrăţiţi cu depărtările...

După d-sa, „căutătorul de comori", *Ştefan Baciu*, arată rodul ultimelor sale exploatări: filoane de aur din volum editat de Fundaţie, mult preţuite de public.

Era o coincidenţă că tocmai în luna lui Cireşar apărea cartea lui *Victor Popescu* „S'a sfârşit primăvara" şi tot fericită întâmplare oredem că a fost şi faptul că eroii din ultima sa carte au fost făcuţi cunoscuţi, prin viu grai, unui public ca cel din Târgovişte.

Ca divertisment — în care timp Ladmiss, bun psiholog, observând un loc pe unde se putea strecura, dispare din sală — era necesară epigrama. O cunoştinţă veche, întâlnită de mult pe ale literaturii drumuri, — d. *Ion Calboreanu*, citeşte câteva catrene savuroase din tolba sa cu săgeţi „modernizate": „Albine şi Furnici". Păcat că nu am putut însemna decât două, pe care le reproducem:

Lui *George Voinescu*,
autorul volumului „Balamuc Palace-Hotel".

Mai cu talentul, mai cu truc,
El deşemnă un „Balamuc".
Imi zic, uitându-mă la carte :
— Mă, ăsta a ajuns departe...

In cealaltă, preacunoscutul scriitor şi „fără niente"-ist, *George Dorul Dumitrescu* este *săgetat* cu ocazia numirii sale într'o funcţie la „Muncă şi Voe Bună" :

In straniul birou unde-l aruncă,
Nu cred că va rămâne nici o lună,
Pentrucă ei l-au aşezat la „muncă",
Iar el venise pentru „voe bună".

...Când d. Radu Gyr a început să *spună*, — şi versurile şi vocea care culca linişte peste fierberile din ochii ascultătorilor erau la fel, — sala a izbucnit. Vibrau, în inimi calde, dăruirile unei inimi şi mai calde şi — răsplată pentru plată, — aplauzele nu mai contenea. Când o doamnă l-a rugat pe bunul nostru prieten să recite „Cântec pentru Luminiţa", d. Radu Gyr s'a uitat fericit spre d-na Gyr, care probabil că o săruta în gând pe Monica, lăsată la Bucureşti — şi-a început :

Are tata o fetiţă,
Luminiţă....

...Luminiţa cred că e cea mai fericită fetiţă, deşi unele *lumini* sunt *triste*, cum a spus *Traian Lalescu*, urcându-se pe scenă. A ştiut Traian Lalescu să cucerească şi publicul din sala aceasta unde recita prima oară, — cu vocea şi chipul lui de înger aruncat de năpraznice vânturi, în vâltori. După o a treia poezie spusă, s'a cerut — natural la Lalescu — „bis". O voce de „stlăjel", — parcă s'ar fi aflat în faţa bunicii, în noaptea de Moş-Ajun, implora :

Spune-ne, nene, mai spune...

Dar vocea d-lui Vasiliu acopere aplauzele — cu care publicul îşi manifesta bucuria că i-a fost îndeplinită dorinţa : Lalescu spusese a patra poezie — prezentând pe *Virgil Carianopol*. S'a suit Virgil pe scenă şi început-a, mare, să-şi aşeze „scară la cer". Şi nu l-au fost lăsat publicul nici pe el, cu una cu două, să plece. L-au bisat, Virgil a spus altă poezie, până ce (iarăşi a intervenit) d. Vasiliu anunţă că Virgil trebue să-i dea locul lui *Ladmiss Andreescu:* ajunsese în *„ţara cerului"*, aşa că putea să-şi ia „scara" şi să umble. Ladmiss intră calm şi, dela el, din carte (din „Ţara Cerului") începe să tune şi să fulgere un fragment cu înjurături., beţii şi „chestii" care au stârnit un adevărat vifor de veselie şi aplauze.

E rândul d-lui prof. Negoescu să-l înlocuiască pe prea simpaticul speaker, scriitor, etc., etc., anunţând pe *Iordache Răducu*, bucureştean concentrat la Târgovişte, cunoscut drept un prozator de talent, — care a citit.. poezii.

Marin Petrică şi *Corneliu Vilt*, doi elevi talentaţi, citesc câteva poezii proprii, furtunos aplaudate de colegii de liceu, în special, după care d. prof. de muzică dela liceul „Enăchiţă Văcărescu" dă tonul pentru „Imnul Regal".

NICAERI N'AU VIBRAT MAI PUTERNIC INIMILE

O sală plină, cu oameni care au uitat, măcar pentru ceasurile acelea de seară, grijile, cu mâinile drepte întinse spre cer, au cântat de răsunau pereţii : „Trăiască Regele".

Nicăeri, ca în sala nu departe de ruinile castelului zidit de Mircea cel Mare, de Biserica Domnească, nu se putea înţelege mai limpede sentimentul de adâncă dragoste pentru Ţară şi Rege, pe care îl au toţi Românii.

MEANDRE

In hall, aşteptam pe ceilalţi camarazi, spre a porni (on revient toujours) ...la banchet. Am mai semnat autografe, am aflat că pe fata cu faţa de gutui o chema Ivonne — şi am plecat spre restaurant.

...Când a aflat că se va servi ciorbă de potroace „à la Târgovişte", Virgil a prins să bea vârtos. In zadar am încercat să-i număr paharele: la al 27-lea i-am pierdut firul...

Fiindcă erau două diseuze, d. Radu Gyr, văzând că Virgil vrea să... ţină un discurs, a cerut să se cânte ceva — cu vorbe. Cineva a observat :

De la musique avant tout chose.

Şi-au început, vai !, diseuzele Şi cântau !!... Până când a prins glas Teodor Al. Munteanu: ajutat de o drăguţă domnişoară pe nume Ecaterina (numele de familie e secret, — adică nu-l ştiu), au pornit să cânte, făcând pe cele două protagoniste să se vadă în inferioritate... numerică, maiales că la intenţiile celor doi se raliaseră şi Ladmiss, Virgil, etc., care urlau cât îi ţineau gura. Se cânta o melodie de... (iarăşi e „secret"), care începea cam astfel :

„Drag mi-a fost calul bălan".

Virgil a început să-i „zică", — văzându-l pe Iordache Răducu în uniformă de sublocotenent, de nici nu-ţi mai venea să crezi că el era acela care la Café de la Paix, niciodată nu bea şvarţ... din banii lui :

Drag mi-a fost calul bălan
Şi Răducu militar, mă,
Drag mi-a fost şi mi-ar mai fi
Numai dacă n'ar mai scri...

Dar d. Radu Gyr nu mă lăsă să râd şi eu cu ceilalţi şi mă serveşte — pe aceiaşi melodie :

Drag mi-a fost calul bălan
Şi Nichita 'n Bărăgan, mă...
Poate-l arde soarele,
Scăpând cititoarele...

Când am văzut că nu mai e nimic de exploatat — Virgil se uniformizase, — am revenit la o masă la care vreo cincisprezece proaspeţi absolvenţi de liceu îşi debitau visele şi proectele.

Cu Traian Lalescu alături, am petrecut câteva ceasuri, străjuit de amintirea promenadei de sub Tâmpa, unde deşi venisem să mă pregătesc pentru bacalaureat, mă plimbam cu o fată cu cer albastru — fundă — şi păr scăldat în lună. Nu m'am simţit îmbătrânit, dar planau atâtea umbre şi tristeţi

Prof. ION NEGOESCU

grave în inima mea, că murmurul lui Lalescu mi s'a aşternut ca o toamnă într'o livadă cu iarba abia răsărită :

Debemur morti nos nostraque.

Am plecat într'un târziu, spre casele în care aveam să ne odihnim trupurile o noapte — mai deslegaţi de lut ca oricând.

PE LANGA PLOPII FARA SOŢ...

(sau bucuriile unui cronicar)

In locul unei îmbulgărări cu aur, dimineaţa a trimis un cavaler în haine de doliu, vestindu-ne că „s'a sfârşit primăvara". Norul acela mare, nesuferit, care se lăţăia în poala cerului, începuse să-mi toarne melancolii în suflet. M'am întâlnit cu prietenul meu Lalescu şi am pornit pe bulevardul cu castani, care ducea la gară, urmăriţi de fantoma unui flaşnetar care-şi gătuia cu un arc, cutia şchioapă ca el, făcând-o să scâncească acorduri dezolante:

Pe lângă plopii fără soţ
Adesea aaaam trecut...

Imi vine din nou în minte fata cu faţa de gutui — odată cu cântecul

Mă cunoşteau vecinii toţi,
Tu nu m'ai cunoscut...

...A *început* să picure.. Deodată apare o bicicletă mică de tot şi pe ea Ştefan Baciu, mândru într'atât de fapta lui (sau poate pentrucă îi spusesem că nu se face să umbli pe-o bicicletă de copii), că nu mi-a dat voe să mă plimb *şi eu*.

Ia parte la spectacol şi d. Radu Gyr, care roagă pe d. Vasiliu să facă de urgenţă rost de o trotinetă pentru... Lalescu.

Directorul şi prietenul nostru, Victor Popescu, silit de ploaia care începuse să-şi cearnă firele peste oraş ,a plecat cu maşina la Bucureşti, luând pe Baciu şi Carianopol cu el; pe Lalescu şi subsemnatul lăsându-ne în grija d-lui Radu Gyr.

SPRE ŞOIMI

Urcăm într'o maşină spre a vizita Mânăstirea Dealu. In faţă, doamnele Gyr, Calboreanu, Vasiliu, etc., cărora d. Romulus Vulcănescu, profesor la Liceul Militar, le dădea explicaţii, — în fund, scriitorii — dând o şuotă.

Pornim. Pe drum, maşina e oprită de d. Radu Gyr, care-l roagă pe Ladmiss să-l ia şi pe dânsul.

— Cum, n'aţi plecat cu autogirul ? răspunse aviatorul literaturii.

— Te-am rugat să mă iei în maşină, nu în balon, îi dă replica foarte candid, cel vizat.

Pe drum, Lalescu îl întreabă pe d. Gyr cum a fost la procesul cu uzinele metalurgice.

— Dar bine, dragă Lalescule, eu n'am fost la acest proces, — răspunde, mirat, autorul „Corăbiei cu tufănici".

— Cum, domnule Gyr, replică tristul poet, dar e scris negru pe alb — şi arătă un ziar pe care se putea vedea: depoziţia martorilor dela uzinele Reşiţa şi cu-GIR.

In fund se zăreşte Mânăstirea, cu crucea înfrăţită cu cerul, pe un deal care domină împrejurimile.

FLACAI CU IEZERE 'N PRIVIRI

Cum coborîm la Mânăstirea Dealu, suntem întâmpinaţi de o ceată foarte atentă de flăcăi tineri, sănătoşi — vulturii de mâine Printre ei şi poetul C. Popa, în ultima clasă a liceului militar. Se întrec în explicaţii. Ajungem în faţa mânăstirii Dealu. C. Popa îmi aminteşte — fără să ştie câte furtuni mi-a *deslănţuit în* inimă: aici a scris George Petcu „Inscripţia la M-rea Dealu".. Pr. Sf. Sa preotul Pompiliu Ispas, confesorul liceului, ne vorbeşte despre Mânăstirea zidită de Radu, — în timp ce poetul Popa îmi aminteşte Inscripţia" lui George Petcu:

Io, Radu, Preamăritul Voevod
Şi Domn a toată Ţara Românească,
Lumină pocăitului norod,
Din veac înalt, în veac să isvorească.
La anii suri cinci sute peste mie
Au împlântat domnească temelie.

...Curge, ca mierea înserărilor în munţi, gasul Prea cucericului Confesor, povestindu-ne faptele glorioase şi creştineşti ale marilor Domni, care odihnesc sub lespezile din criptele acestei Mânăstiri. Şi iarăşi ia contur umbra lui George Petcu şi-mi şopteşte, prin glasul Şoimului din dreapta mea :

Au pus în lespezi rugă de psaltire,
Umilă, întru slavă glăsurie.
Şi ca uitarea să nu crească pe norod,
La crugul doi de zodie 'nsorită
Au înflorit cu slovă grea — izvod —
Pe Sfânta Mânăstire cititorită.

Dorm Voevozii în morminte sfinte pentru Ţară: Doarme creştinul Mihai — adormit în anul 7109 (1601), lângă cripta făcută de Doamna Marghita, fiului său Io Mihail Moghilă Voevod, † în 7116, lângă Io Vladislav † în 6963, lângă Io Vladislav Voevod, lângă Ion Petrasco, voevod şi domn a toată Ţara Românească, fiul lui Io Radul Voevod, — şi duhul lor întăreşte credinţa în destinul acestei ţări, a mândrei noastre Românii.

Intovărăşite de bunul comandant al Lic. Militar, d. colonel Iliescu Manole, vizităm sălile de curs şi ne oprim în sala de Psihotehnie, unde, în elementul său fiind, d. Romulus Vulcănescu dă explicaţii peste explicaţii — şi fiindcă se apropia vremea de plecare, coborîm în curte.

Abia avem timpul necesar să ne luăm valizele şi plecăm la gară. D. primar al oraşului Târgovişte are bunăvoinţa să ne conducă la gară. Se iveşte, ca un bolid, automotorul în care aveam să ne îmbarcăm.

PLECAM, PLECAM, NE DESPLIPIM DE TOATE...

Insoţiţi de doamne, domnii Vasiliu, prof. Negoescu şi prof. Calboreanu, ne petrec până în vagon. Se dă semnalul de plecare. O zmucitură şi trenul şi-a luat avânt. Batistele celor rămaşi, abia se mai zăresc... Strigăte albe...

Rămân acolo, în oraşul cu istorice ruine, cu oameni a căror inimă ştie să fie deschisă, — prieteni dragi pe care dorim să-i mai revedem — sau să-i primim şi noi, cu aceiaşi căldură. Rămâne d. prof. Negoescu, să zidească mai departe în inima elevilor, dragostea de literatură, — d. Vasiliu — să lupte, pe toate tărâmurile, pentru înţelegorea slovei, d. Calboreanu să „înţepe" — fără răutate însă, — rămâne faţă cu faţa de gutui, — şi elevii dela liceul „Enăchiţă Văcărescu", care ne-au însoţit pretutindenea, — să-şi poarte tristeţele şi bucuriile „pe lângă plopii fără soţ" — şi lângă umbre istorice — răstignită, — amintirea lui George Petcu.

Ne ducem, cu inima strânsă, spre oraşul tumultului şi iarăşi vom aştepta, însetaţi, o altă, la fel de frumoasă, evadare în senin.

Motto : Marii gânditori n'au nevoie de cuvinte.

REACŢIUNILE D-LUI GROG (în urma unor lecturi)

In urma expertizei unui bijutier, d. Grog n'a putut vinde romanul „Diamantul verde" de Celarian, decât cu lei 5

După lectura „Poemelor" d-rei Ana Carenina, ca o măsură preventivă, d. Grog a pus pe foc opera complectă a lui Tolstoi.

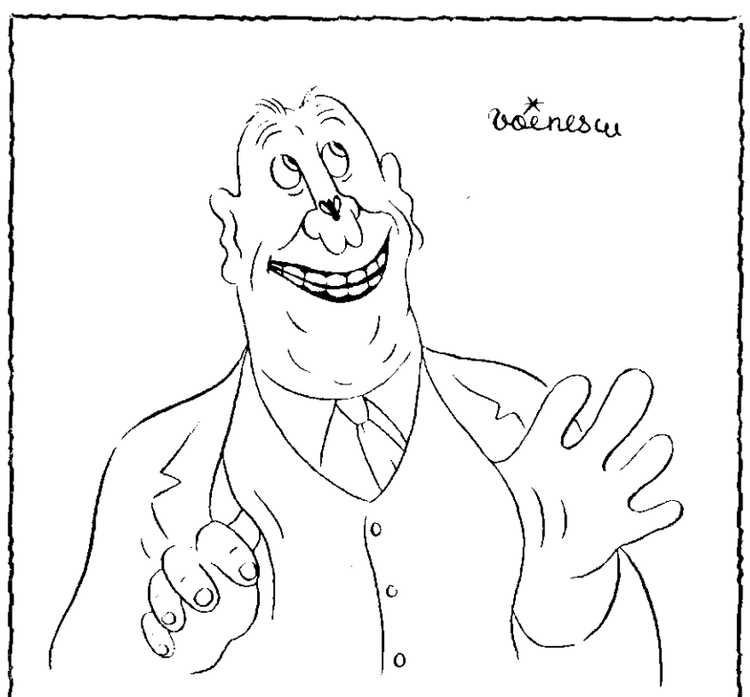

D. Grog într'o zi în care n'a mai citit nimic.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-938.